

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

**PŘÍNOS PROŽITKOVÉHO ZPRACOVÁNÍ BELETRISTICKÉ
LITERATURY PŘI PRÁCI S DĚTMI V MŠ ČERNICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Helen Karmínová

Učitelství pro mateřskou školu, obor předškolní a mimoškolní pedagogika

Vedoucí práce: MgA. Eva Gažáková Ph.D.

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 18. května 2018

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Především děkuji vedoucí mé bakalářské práce MgA. Evě Gažákové Ph.D. za odborné vedení, vstřícný přístup a inspirativní výuku.

Srdečně děkuji mým kolegyním v Tyršově ZŠ a MŠ v Černicích, zejména Mirce Sosnové a ředitelce Mgr. Věře Šimečkové za podporu a vstřícnost po celou dobu mého studia na VŠ.

Vřele děkuji dalším pedagogům z FPE ZČU, kteří mě inspirovali pro práci s dětmi v MŠ v nejrůznějších oblastech vzdělávání, a to zejm. Mgr. Pavle Sovové, Ph.D., PhDr. Štěpánce Liškové, Ph.D., Mgr. Milanu Podperovi, Ph.D., Mgr. Stanislavu Rychtaříkovi, Mgr. Vladimíře Lovasové, Ph.D., PhDr. Dagmar Šafránkové, Ph.D. a Doc. PaedDr. Jarmile Honzíkove, Ph.D.

V neposlední řadě děkuji paní Miladě Krákorové ze stud. oddělení a děkanovi FPE RNDr. Miroslavu Randovi, Ph.D. za vřelost a ochotu při řešení nejrůznějších obtížných situací při kombinovaném studiu na FPE ZČU.

Srdečně děkuji své sestře Bc. Ladě Vajnerové, partnerovi Janu Kellnerovi a přátelům Mgr. Lucii Markové, Evě Žemličkové, Martině Samkové a Daně Osvaldové, kteří mě výrazně podporovali při studiu na VŠ.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	3
ÚVOD.....	4
TEORETICKÁ ČÁST.....	5
1 ÚLOHA LITERÁRNÍHO TEXTU VE VZDĚLÁVACÍ NABÍDCE MŠ	6
1.1 Z POHLEDU RVP PV.....	6
1.1.1 OČEKÁVANÉ PŘÍNOSY	7
1.1.2 RIZIKA	8
1.2 Z POHLEDU TVOŘIVÉ DRAMATIKY.....	8
1.2.1 OČEKÁVANÉ PŘÍNOSY	9
1.2.2 RIZIKA	10
2 VÝBĚR LITERÁRNÍHO TEXTU	11
2.1 VOLBA LÁTKY PODLE VYBRANÉ SKUPINY	11
2.2 ANALÝZA VYBRANÉHO LITERÁRNÍHO TEXTU	12
3 STRUKTUROVANÉ DRAMA PODLE LITERÁRNÍ PŘEDLOHY.....	14
3.1 ROZSÁHLEJŠÍ LITERÁRNÍ PŘEDLOHA	15
3.2 PĚTIDÍLNÁ KLASICKÁ DRAMATICKÁ VÝSTAVBA.....	15
4 METODY A FORMY PRÁCE V MŠ	17
4.1 Z POHLEDU RVP PV.....	17
4.1.1 PROŽITKOVÉ A KOOPERATIVNÍ UČENÍ HROU.....	17
4.1.2 SITUAČNÍ UČENÍ	18
4.1.3 SPONTÁNNÍ SOCIÁLNÍ UČENÍ	18
4.1.4 DIDAKTICKY ZACÍLENÁ ČINNOST	18
4.2 Z POHLEDU TVOŘIVÉ DRAMATIKY.....	18
4.2.1 METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY	19
4.2.2 HRA V ROLI	20
4.3 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA.....	21
4.3.1 KOŘENY ZÁŽITKOVÉ PEDAGOGIKY	22
4.3.2 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA V RVP PV	22
4.3.3 VYUŽITÍ DRAMATICKÉ VÝCHOVY	23
5 ZÁŽITKOVÝ VÝUKOVÝ PROJEKT	24

PRAKTICKÁ ČÁST.....	26
6 VYBRANÝ LITERÁRNÍ TEXT PRO DĚTI PŘEDŠKOLÍHO VĚKU	27
6.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA	27
6.2 ANALÝZA LITERÁRNÍHO TEXTU <i>VELKÁ CESTA MALÉHO PÁNA</i>	28
6.3 DRAMATICKÉ STRUKTUROVÁNÍ	32
7 VYBRANÉ METODY A FORMY PRÁCE PŘI ZPRACOVÁNÍ LITERÁRNÍHO TEXTU V MŠ	34
8 NÁVRH VÝUKOVĚHO PROJEKTU PROŽITKOVÉHO ZPRACOVÁNÍ LITERÁRNÍHO TEXTU V MŠ ..	35
8.1 CÍLOVÁNÍ A TVORBA ZÁKLADNÍ MYŠLENKY	35
8.2 SPECIFIKACE CÍLOVÉ SKUPINY	35
8.3 STANOVENÍ CÍLŮ	36
8.4 SESTAVENÍ REALIZAČNÍHO TÝMU A ROLE V TÝMU	37
8.5 SESTAVENÍ PROGRAMU, DRAMATURGIE AKCE	37
8.6 ZAJIŠTĚNÍ UBYTOVÁNÍ , STRAVOVÁNÍ; MATERIÁLU A DALŠÍCH SLUŽEB; TVORBA ROZPOČTU.....	37
8.7 PROPAGACE A KOMUNIKACE S ÚČASTNÍKY	38
8.8 PRÁCE TÝMU	38
8.9 ZHODNOCENÍ PROJEKTU	38
9 NÁVRH A REALIZACE PROGRAMU PROJEKTU	39
9.1 Den první - SEZNAMOVÁNÍ	39
9.2 REFLEXE prvního dne.....	42
9.3 Den druhý, dopolední blok - V POHYBU.....	44
9.4 Den druhý, odpolední blok - VE STOPÁCH MALÉHO PÁNA.....	45
9.5 REFLEXE druhého dne	50
9.6 Den třetí, dopolední blok - ČEKÁNÍ	56
9.7 Den třetí, odpolední blok - OTÁZKY A ODPOVĚDI	57
9.8 REFLEXE třetího dne	61
9.9 Den čtvrtý, dopolední blok - V PŘÍRODĚ	66
9.10 Den čtvrtý, odpolední blok - CÍL NA DOHLED.....	67
9.11 REFLEXE čtvrtého dne	71
10 ZHODNOCENÍ PROJEKTU	76
ZÁVĚR	77
RESUMÉ.....	78
SEZNAM ZDROJŮ	79

SEZNAM ZKRATEK

RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP - Školní vzdělávací program

TVP - Třídní vzdělávací program

ZŠ - Základní škola

MŠ - Mateřská škola

ŠvP - Škola v přírodě

ÚVOD

K projektu prožitkového zpracování beletristické literatury v mateřské škole (dále jen MŠ) mě přivedla samotná s dětmi v MŠ a vlastní zájem o literaturu. Na kurzu Čtenářské dílny mě velmi zaujala kniha *Velká cesta Malého pána*, kterou napsala Lenka Uhlířová a ilustroval Jiří Stach.

Jedná se o dobrodružný příběh a cílem cesty je poznání toho, co Malému pánovi scházelo - kamarád. Kamarádství je jen jedním z mnoha těžišť ušlechtilých hodnot příběhu, přesto tím nejvýraznějším.

Rozhodla jsem se takové poznání předat dětem v MŠ. Poznání v navazování dětských přátelství, přínosů společné hry a spolupráce v nejrůznějších činnostech a diskuzích. Hledala jsem možnosti, jak zpracovat literární dílo tak, aby děti činnosti bavily a naplňovaly jejich zájmy a potřeby.

Zkoumala jsem metody práce, které nabízí Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) a tvořivá dramatika. Zaujala mě metoda zážitkové výuky a příležitost realizace projektu při pobytu ve škole v přírodě, které se účastnily děti v předškolním věku a žáci první třídy mateřské a základní školy v Černicích.

Cílem této bakalářské práce tedy bylo vytvoření, realizace a reflexe čtyřdenního projektu seznamujícího děti z konkrétní MŠ prožitkovými metodami s beletristickým dílem *Velká cesta malého pána* a plnění souběžně i další pedagogické cíle. Plněné cíle byly vybrány na základě analýzy textu příběhu, RVP PV a potřeb cílové skupiny.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚLOHA LITERÁRNÍHO TEXTU VE VZDĚLÁVACÍ NABÍDCE MŠ

Je obecně známo, že by se mělo dětem číst. Čtení je velice důležitým činitelem ve vývoji dítěte. V nejranějším věku je pro dítě podstatné slyšet maminčin hlas, jehož barva vyzařuje teplo, klid, radost a navozuje příjemné pocity. Prohlížení ilustrací, pojmenovávání obrázků, listování v knize, domýšlení příběhů a mnoho dalších činností napomáhá dítěti rozšiřovat slovní zásobu, jeho fantazii (obrazotvornost) a kreativitu. Poslech pohádek podporuje schopnost naslouchat a soustředit se. Lidská komunikace je založená na vnímání druhého, že rozumíme tomu, co nám říká a umíme se vcítit do jeho prožívání. Čtení příběhů a pohádek tedy tvoří základ pro rozvoj mezilidské komunikace.

Je zřejmé, že dětem mají číst rodiče od útlého věku. Děti však tráví poměrně dlouhý čas v mateřské škole a tak je důležité, aby i učitelé věnovali této činnosti velkou pozornost, a to nejen s příběhy, ale knihou jako celkem, která znamená pro dítě vstup do kulturního světa. Prohlížení a čtení knih by mělo být naprosto přirozené ve vzdělávací nabídce každé mateřské školy.

1.1 Z POHLEDU RVP PV

Pravidelné čtení má zásadní vliv na učení dětí. Zvyšuje úspěšnost žáků nejen ve většině školních předmětů, ale i v životě samotném. Proto je nezbytné, aby učitel poskytoval dítěti příležitost a podporu.

Literární text (interpretovaný učitelkou nebo jinak ozvučený) může přispět k rozvíjení všech **klíčových kompetencí** dítěte předškolního věku.

"Svým emočním nábojem a jazykovou vybaveností se může uplatnit ve všech vzdělávacích oblastech, zejména však v oblasti Dítě a jeho psychika, kde je správně volené slovo nenahraditelné. Osvojením řeči, chápáním významu slov a mluvního projevu druhého, posléze pak i akceptováním obrazné, nejen sdělovací řeči, a nabytím předpokladů k dovednosti čtení vstupuje totiž dítě do kulturního světa." (Gebhartová 2011, s. 8)

RVP PV předkládá tzv. **System vzdělávacích cílů**, který znázorňuje provázanost a vzájemnou korespondenci čtyř cílových kategorií: rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy.

Rámcové cíle (záměry) ve svém celku vyjadřují základní orientaci pro předškolní vzdělávání i každodenní práci učitele, jsou to:

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Klíčové kompetence (výstupy) vyjadřují obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání, jsou to:

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence činnostní a občanské

Dílčí cíle vyjadřují konkrétní záměry příslušející určité vzdělávací oblasti. Tyto oblasti jsou nazvány:

1. Dítě a jeho tělo (dále jen DaJT)
2. Dítě a jeho psychika (dále jen DaJP)
3. Dítě a ten druhý (dále jen DaTD)
4. Dítě a společnost (dále jen DaSP)
5. Dítě a svět (dále jen DaSV)

Dílčí výstupy jsou takové dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které odpovídají dílčím cílům.

Skrze práci s literárním textem je možné naplňovat rámcové cíle a zařazením vhodných metod zároveň rozvíjet klíčové kompetence. Využití literárního textu ve vzdělávací nabídce by také mělo vést k naplnění dílčích vzdělávacích cílů a dílčích výstupů v dané oblasti.

1.1.1 OČEKÁVANÉ PŘÍNOSY

Práce s literárním textem je v **RVP PV** zařazena především v oblasti **Dítě a jeho psychika v podoblasti Jazyk a řeč**.

Očekávanými přínosy pak může být:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)

1.1.2 RIZIKA

Důležitým faktorem při práci s literárním textem je samotný **učitel a jeho přístup**. Je zapotřebí, aby si byl vědom rizik, která mohou zabránit naplnění očekávaných přínosů. Jsou to například:

- dává dětem málo příležitostí k vyjádření svých pocitů, názorů a myšlenek libovolnými prostředky komunikace (verbálními i neverbálními)
- dává málo příležitostí k samostatným řečovým projevům dítěte (spontánním i řízeným) a slabá motivace k nim
- špatný jazykový vzor
- působí vytváření komunikačních zábran (necitlivé donucování dítěte k hovoru, nerespektování dětského ostychu vedoucí k úzkosti a strachu dítěte)

1.2 Z POHLEDU TVOŘIVÉ DRAMATIKY

Dramatická výchova je pedagogická disciplína využívající divadelní prostředky a postupy a jako taková pracuje s příběhy. Rozmanité styly a žánry krásné literatury, v níž je možno potkat veškerou lidskou zkušenost, jsou velkým zdrojem námětů a témat pro dramatické činnosti. Odehrávají na poli fikce, a tím nabízí **zkoušku na život skrze osobní zkušenost**, bez nebezpečí následků a sankcí.

"Prvky tvořivé dramatiky můžeme uplatnit v podstatě kdykoli, záleží pouze na tom, jakou funkci mají plnit. Lze jimi motivovat práci v hodině, navodit pocity a představy blízké pocitům a představám hrdiny díla, s nímž chceme žáky

seznámit, navodit představu prostředí, v němž se hrdina pohybuje, tvořivě rozvíjet ukázkou navozený příběh či myšlenku, podnítit chuť text drammatizovat a hledat způsoby, jak drammatizaci provést, inspirovat k pokusům o vlastní tvorbu, ale především napomoci interpretovat ukázky literárních děl způsobem pro děti přitažlivým a pochopitelným. Vždy je třeba vybírat hry se zřetelem k tomu, jakého cíle chceme dosáhnout, jaké poznání či zkušenost mají žáci získat." (Beránková 2002, s. 13)

Klíčová slova v dnešním pojetí tvořivé dramatiky jsou: aktuální potřeby a zájmy dítěte, příprava pro život, sebepoznání, celistvost osobnostního rozvoje, dobrý vztah učitele s dětmi, spontaneita, subjektivní zážitek, vlastní zkušenost, experimentování, tvoření, rozvíjení všech smyslů, samostatnost, spolupráce a spoluúčast dětí na společenském životě, odpovědnost za svůj život, výchova k demokracii, občanství, svobodě, toleranci. (Machková, 2007)

Cíle tvořivé dramatiky můžeme považovat za naplněné tehdy, když se promítnou do žákových postojů a hodnotových žebříčků, vědomostí a myšlení, dovedností a schopností.

1.2.1 OČEKÁVANÉ PŘÍNOSY

Práce s literárním textem v souladu s **postupy tvořivé dramatiky** pomáhá pronikat hlouběji k smyslu textu a působí na rozvoj v několika oblastech, které prostupují všechny vzdělávací oblasti RVP PV:

Oblast sociálního rozvoje

- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) (DaJP)
- osvojení základních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem (DaTD)
- rozvoj schopnosti vnímání druhých, porozumění druhým a jejich situací (DaTD)
- rozvoj kooperativních dovedností (DaTD)
- rozvoj spolupráce (DaSP)

Oblast individuálního rozvoje

- rozvoj vnímavosti, využívání všech smyslů (DaJT)
- rozvoj obrazotvornosti, tvořivosti (DaJP)

-
- rozvoj intelektuálních schopností (včetně čtenářské gramotnosti), kritického myšlení (DaJP)
  - rozvoj pozitivního sebepojetí, poznání sebe sama (DaJP)
  - vytváření životních hodnot, živ. filosofie (DaSV)
  - rozvoj vyjadřování osobitých emocí a názorů (DaJP)

Oblast estetického rozvoje

- rozvoj vnímání a přijímání umění a kultury v nejširším slova smyslu (DaSP)
- rozvoj aktivního vytváření a spoluvytváření umění a kultury (DaSP)
- rozvoj chápání dramatického děje jakožto následnosti akcí a událostí, založené na příčině a následku, chápání postav, kompozici a výstavbu (v elementární podobě začátek - prostředek - konec) (DaJP)

1.2.2 RIZIKA

V tvořivé dramatice hraje **učitel a jeho přístup** významnou roli v dosahování očekávaných přínosů. Rizika, která mohou práci negativně ovlivnit, jsou například:

- nedostatečná sečtělost učitele a dlouhé hledání vhodné literární předlohy
- podceněná náročnost přípravy
- nevhodně zvolené literární dílo se může minout s potřebami a zájmy dětí
- zaměření na hodnoty díla ryze literární na úkor tvůrčí dramatiky
- nevhodný přístup učitele a nepříjemné klima

2 VÝBĚR LITERÁRNÍHO TEXTU

Literární dílo pro děti předškolního věku by mělo splňovat několik požadavků. Kniha by měla obsahovat zejména **ilustrace**, které upoutají pozornost dítěte. Text by měl být nejen **tematicky zajímavý**, ale také **jazykově a literárně kvalitní**.

"Kritéria výběru látky jsou poměrně komplikovaná, pokud jde o jejich hierarchii, a tedy i posloupnost odvozování. Na prvním místě je skupina, její potřeby, zájmy a vyspělost, od ní se odvíjí stanovení cílů, které na její charakteristiky musejí reagovat, a teprve vzhledem k nim lze hledat téma, námět nebo látku. Jestliže však pedagog má předem na mysli určitou látku či předlohu, je jejich skutečné uplatnění podmíněno zpětným promítnutím onoho výše nastíněného procesu, jinak řečeno: je nutné ověřit, zda látka odpovídá charakteru skupiny a zda může naplnit z něho odvozené cíle." (Machková 2004, s. 30)

2.1 VOLBA LÁTKY PODLE VYBRANÉ SKUPINY

Rozhodujícím hlediskem je charakter skupiny. Je zde tedy důležitá znalost vývojové psychologie, základních vývojových stádií a některých jejich charakteristik. (Machková 2004, s. 30-35)

Tato práce se věnuje cílové skupině předškolních dětí, a tak se i tato kapitola zaměřuje na věkovou skupinu do 6/7 let. Charakteristické pro ni je, že se dramatická výchova **vyvíjí postupně ze hry symbolické** (námětové) souběžně s tím, jak se **rozvíjí schopnost spolupráce ve skupině**.

Myšlení dítěte je konkrétní, dominuje činnost pro činnost, záliba v pohybu, rytmu, v dotýkání a ohmatávání věcí, v manipulaci s nimi. **Fantazie** je v tomto věku nejnápadnějším rysem, **projevuje se jako nespoutaná a velmi bohatá**. Mimo jiné dětem fantazie umožňuje doplňovat četné mezery ve vědomostech o faktech i jejich smyslu a podstatě. Dítě v tomto věku je fantaziím velmi přístupné i v literatuře - např. dětský animismus, tj. přikládání lidských vlastností a motivací předmětům i zvířatům a chápání neživých věcí a jevů jako bytostí. **Časoprostorové vnímání je na vzestupu**. Dítě se orientuje v blízkém, snadno přehlednutelném prostoru a zhruba se orientuje i v čase. **Prohlubuje se poznání sebe sama, projevuje zájem o mezilidské vztahy a začíná se vyvíjet soucit s druhým**.

Vhodné typy literatury pro danou věkovou skupinu jsou:

Říkadla, která jsou rytmická a inspirují k pohybu.

Nonsensové verše, protože dítě chápe nesmyslnost nesmyslu a tím získává sebejistotu (těší se vědomím, že ví, že věci rozumí).

Lidová pohádka, protože je schematická, přehledná, umožňuje dítěti orientaci ve vztazích, je věčná, jejím jádrem je jednání, akce.

Kumulativní pohádky, které se skládají drobných, opakujících se epizod, nevyžadují pochopení větších celků a vyhovují i dětské zálibě v opakování.

Kouzelné pohádky, které také svou strukturou umožňují rozdělení celku do jednotlivých epizod, kde jsou v situaci pouze dvě postavy (O Kohoutkovi a slepičce), anebo které postupně připojují další postavy (Boudo budko).

Autorské, zejména moderní pohádky, které oživují věci a jevy, přirovnává zvířecí či hmyzí svět ke světu lidí (Broučci, Kocourek Modroočko, apod.).

Při výběru látky je také zapotřebí brát v potaz **hráčskou vyspělost** dané skupiny bez ohledu na věk. Klíčová je zejména počáteční zkušenost s danou skupinou a charakteristikou jednotlivých hráčů (dominantní a aktivní vs. submisivní, nesmělí a pasivní). Látka pro nezkušené hráče musí být vysoce atraktivní. Nesmí klást zvýšené nároky na technickou vybavenost a nebo odborné znalosti, kterých hráči zatím nedosáhli. **Literární látka by měla být myšlenkově blízká zájmům a potřebám dětí.**

2.2 ANALÝZA VYBRANÉHO LITERÁRNÍHO TEXTU

Okruhy otázek, jimiž se učitel dramatické výchovy při analýze literární předlohy zabývá jsou podle Evy Machkové (2004, s. 52) následující:

a) **zda je zajímavá pro hráče, jaké jejich potřeby může uspokojit** - základní otázka je, zda je předloha přitažlivá a sdělná pro daný věk hráčů, ale také zda je schopna uspokojit fyzické, sociální, mentální a emocionální potřeby členů konkrétní skupiny

b) **jaké obsahuje téma** - co hráčům sdělí, jaké myšlenky jim nabídne, co se v práci na této předloze "dozvědí" o životě, čím může obohatit jejich uvažování a cítění, jejich pohled na svět

c) **jakou má dílo kompozici** - zda jde o formu uzavřenou či otevřenou, jak začíná a končí (zda je konec otevřený nebo uzavřený, a tedy nabízí-li možnosti dalšího rozvíjení nebo variant), jak jsou jednotlivé části spojeny a zda lze pasáže retardující nebo z hlediska dramatickosti obtížné a problematické vypustit

d) **zda obsahuje základní dramatické prvky**, dramatické situace, co žene děj kupředu - a v souvislosti s tím:

e) **jaká je zápletka, scénická akce**, která posunuje děj, konflikt - nebo jaké jsou v předloze dány předpoklady k jejich dotvoření či vytvoření

f) **jaké postavy jsou v příběhu obsaženy**, jejich počet, typ, rozdíly, zda je dána možnost rozšířit nebo zúžit jejich počet, charakterizace, vztahy

g) **jaké jsou akce postav v příběhu**, pohybové možnosti, příležitosti k pantomimám, jaké nedramatické činnosti jsou v příběhu obsaženy

h) **v jakém prostředí se příběh odehrává** (země, místo, doba), zda je prostředí pro hráče přitažlivé, do jaké míry je jim známé nebo zcela nové, zda známost nebo novost usnadní vytvoření fikce a hru v roli

i) **jak probíhá scénická akce** - vypracování scénosledu

j) **jaký dialog, typ dialogu příběh obsahuje a vyžaduje** - může být jeho styl zachován? je nutno a je možno jej měnit? jak se bude pracovat s autorovým textem? je dialog v podstatě dán tím, jaký je jazyk literární předlohy?

3 STRUKTUROVANÉ DRAMA PODLE LITERÁRNÍ PŘEDLOHY

Vedle cvičení, improvizací a krátkých dramatických her je jednou ze základních technik a forem tvořivé dramatiky **drama s příběhem**. Tomuto typu dramatické práce jsou dávány různé názvy. Mluví se např. o dramatu příběhovém, tematickém, strukturovaném, konvencionálním, procesuálním, rolovém, školním, apod. Dále užívám pojem strukturované drama.

Zatímco příběh vzniká procesem vyprávění a psaní, **v dramatu vzniká příběh procesem hraní**, založeném nejčastěji na předběžném plánu učitele (představa příběhu a postupu jeho odhalování), dotvářeném a přetvářeném aktivitou účastníků v průběhu hry.

Příběh, který v procesu hry vniká, je zároveň okamžitě zkoumán. **Jednotlivé situace jsou záměrně oddělovány** a pauzy, které tak mezi jednotlivými sekvencemi vznikají, slouží k tomu, **aby hráči mohli od situace a role odstoupit a nahlédnout na ně zvenčí**, zkoumat je, reflektovat dění, pocity a myšlenky své i postavy. Klíčové situace často nejsou nahlíženy pouze z jedné perspektivy, ale z více možných úhlů pohledu, očima různých protikladných stran. Další výhodou členění děje na jednotlivé situace je, že se stává snadno zvládnutelné i pro hráče, kteří nemají zatím příliš zkušeností s dramatickou prací. **Menší celky umožňují snadnou orientaci** v nových a nových situacích, pochopení jejich provázanosti a zachycení proměn charakteru postav.

"Je patrné, že se v tomto typu dramatu nepracuje jen s prožitkem, že vedle složky emocionální je velký důraz kladen i na složku racionální, na schopnost kritického myšlení o problému a tématu. Drama má proto k dispozici řadu nejrůznějších prostředků, tzv. dramatických technik, které umožňují jednotlivé situace zpracovávat co nejúčinnějším, a zároveň pro hráče co nejpřípustnějším způsobem." (Ulrychová 2007, s. 11)

Klíčovou a charakteristickou technikou pro tento typ dramatu je **Učitel v roli**. Jak je již z názvu patrné, učitel není pouze moderátorem hry, ale **aktivně vstupuje do role** a stává se spoluhráčem nebo protihráčem skupiny. Učitel tak může nastolit, řídit a rozvíjet hru zevnitř, svou akcí ovlivňovat a provokovat odezvu ostatních, uvádět hráče do interakcí "tady a teď", tedy **co nejautentičtěji a nejspontánněji**. Další výhodou této techniky je opět usnadnění hry ostatním hráčům.

Pro dramatické zpracování literární předlohy *Velká cesta Malého pána* jsem se rozhodla právě pro tuto vícevrstvou komponovanou metodu tvořivé dramatiky. Jedná se o obsáhlý příběh, který se skládá z menších dějových celků a tím přirozeně umožňuje dělení. Strukturované drama mi umožňuje aktivní vstup v roli (rolích) do hry a spontánní podněcování dětí k akci. Pauzy mezi celky umožňují, aby se děti zamyslely a vyjadřovaly vlastní pocity, názory a nápady.

3.1 ROZSÁHLEJŠÍ LITERÁRNÍ PŘEDLOHA

Velká cesta Malého pána je rozsáhlé literární dílo a vyžaduje tedy hlubší zamyšlení a přípravu. Pokud má být **struktura založena na zachování souvislého příběhu**, patří podle Machkové (2004, s. 81) k přípravě učitele následující fáze:

- zvážení, zda je text pro prezentaci třeba upravit
- zabývání postavami (klíčovými i pomocnými), podle situace i místem, časem, prostředím, reáliemi s příběhem spojenými
- zabývání se dějovými fakty a členěním příběhu na pracovní celky
  - V případě členění a návaznosti jednotlivých částí rozsáhlejších celků, musí být řešen i způsob navazování. To znamená, že je látku zapotřebí rozdělit na menší samostatné celky (uzavřené, což umožňují jen některá lit. díla), nebo rozdělit na menší celky a zvolit vhodné techniky k vyvolání zájmu hráčů při shrnující fázi na konci a rekapitulující fázi na začátku každé části.
- naplánování postupu práce a volba metod

Literární předloha *Velká cesta Malého pána* se skládá z mnoha jednotlivých situací, které přímo umožňují přirozené členění obsáhlého díla na menší celky. Je zapotřebí ale zvážit, jak citlivě a smysluplně rozdělit příběh na čtyři pracovní celky (dny).

3.2 PĚTIDÍLNÁ KLASICKÁ DRAMATICKÁ VÝSTAVBA

Dramatická výchova používá ke svým pedagogickým cílům prostředky a postupy divadla, a tak můžeme při výstavbě strukturovaného dramatu sledovat **klasickou dramatickou výstavbu podle Freytaga** (expozice – kolize – krize – peripetie – katastrofa).

"Důležitým prvkem je tvoření "návnady", neboť na začátku je zapotřebí vyvolat zájem hráčů, napětí, vtáhnout je do hry tak, aby je dostatečně dlouhou dobu a dostatečně intenzívně poutala. "Návnada" má sdělit důležité informace o příběhu, ale nejlépe jen jejich část a část nechat nedopovězenou, aby zůstal prostor pro pátrání hráčů v akci, "jak to vlastně bylo", ujasňování, upřesňování a dotváření situací, dějů a postav." (Machková 2004, s. 77)

Pětidílná klasická dramatická výstavba také podle Machkové (2004, s. 76) obsahuje:

1. **expozice** (seznamuje se situací, s postavami, s problémem, je vyvolán zájem)
2. **kolize** (zauzlení, vznik zápletky, situace se komplikuje, střetávají se dvě vůle, objevují se další postavy)
3. **krize** (konflikt vrcholí, zápletka se vyhrcojuje)
4. **peripetie** (dochází k obratu, rozuzlení zápletky, rozhoduje se o dalším vývoji děje, event. o budoucím osudu hrdiny)
5. **závěr, katastrofa** (zápletka se definitivně řeší a příběh se uzavírá)

Klasickou dramatickou výstavbu jsem sledovala také při práci s příběhem *Velká cesta Malého pána*. Díky tomu jsem vhodně rozdělila příběh na jednotlivé dny a aktivity.

4 METODY A FORMY PRÁCE V MŠ

4.1 Z POHLEDU RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání uvádí několik metod a forem práce, které je vhodné uplatňovat při práci s dětmi v mateřské škole.

Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané. Důležitým úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání tím, že za všech okolností budou **maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí** a bude tak každému dítěti umožňováno dospět v době, kdy opouští mateřskou školu, k optimální úrovni osobního rozvoje a učení, resp. k takové úrovni, která je pro dítě individuálně dosažitelná.

V zájmu zajištění propojenosti a plynulé návaznosti předškolního a základního vzdělávání a z důvodu maximálního využití a uplatnění výsledků dosažených v etapě předškolního vzdělávání je nutné, aby základní škola, zejména v počátcích své práce s dítětem, s těmito přirozenými rozdíly ve vzdělávacích možnostech i výkonech dětí dostatečně počítala, brala v úvahu psychologická a didaktická specifika vzdělávání dětí této věkové skupiny a promítala tyto zřetele náležitě do svých forem a metod vzdělávání.

4.1.1 PROŽITKOVÉ A KOOPERATIVNÍ UČENÍ HROU

Činnosti dětí, které jsou založeny na **přímých zážitcích dítěte**, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat, podněcují radost dítěte z učení, jeho zájem poznávat nové, získávat zkušenosti a ovládat další dovednosti. Ve vzdělávání je třeba využívat přirozený tok dětských myšlenek a spontánních nápadů a poskytovat dítěti dostatek prostoru pro spontánní aktivity a jeho vlastní plány. Učební aktivity probíhají především formou nezávazné dětské hry, kterou se dítě zabývá na základě svého zájmu a vlastní volby.

4.1.2 SITUAČNÍ UČENÍ

V předškolním vzdělávání je v dostatečné míře uplatňováno situační učení, založené na vytváření a využívání situací, které poskytují dítěti srozumitelné **praktické ukázky životních souvislostí**, tak, aby se dítě učilo dovednostem a poznatkům v okamžiku, kdy je potřebuje, a lépe tak chápalo jejich smysl.

4.1.3 SPONTÁNNÍ SOCIÁLNÍ UČENÍ

Významnou roli v procesu učení sehrává spontánní sociální učení, založené na principu **přirozené nápodoby**. Proto je třeba ve všech činnostech a situacích, které se v průběhu dne v mateřské škole vyskytnou, nejen v didakticky zaměřených činnostech, poskytovat dítěti vzory chování a postojů, které jsou k nápodobě a přejímání vhodné.

4.1.4 DIDAKTICKY ZACÍLENÁ ČINNOST

Didakticky zacílená činnost (přímo nebo nepřímo motivovaná učitelem) je vhodnou specifickou formou, která je dítěti v podmínkách mateřské školy nabízena a v níž je zastoupeno spontánní a záměrné (cílené, plánované) učení, vzájemně provázané a vyvážené, v poměru odpovídajícím potřebám a možnostem předškolního dítěte. Tyto činnosti probíhají zpravidla v menší skupině či individuálně.

Didaktický styl vzdělávání dětí v mateřské škole je založen na principu:

- **vzdělávací nabídky,**
- **na individuální volbě**
- **a aktivní účasti dítěte.**

Učitel je průvodcem dítěte na jeho cestě za poznáním, probouzí v něm aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat a objevovat, nikoliv tím, kdo dítě „úkoluje“ a plnění těchto úkolů kontroluje. Úkolován je učitel – jeho hlavním úkolem je iniciovat vhodné činnosti, připravovat prostředí a nabízet dítěti příležitosti, jak poznávat, přemýšlet, chápat a porozumět sobě i všemu kolem sebe stále účinnějším způsobem.

4.2 Z POHLEDU TVOŘIVÉ DRAMATIKY

Dle Valenty (2008, s. 40) je **dramatická výchova systém řízeného, aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí** či dospělých založený

na využití základních principů a postupů dramatu a divadla, se zřetelem na jedné straně:

ke kreativně-uměleckým (divadelním a dramatickým) a
k pedagogickým (výchovným a formativním) požadavkům,

a na druhé straně:

k bio-psycho-sociálním podmínkám (individuálním i společným možnostem dalšího rozvoje zúčastněných osobností).

4.2.1 METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Různí autoři uvádí různé kategorizování a názvosloví metod a technik tvořivé dramatiky. Nejbližší je mi třídění dle Valenty (2008, s. 122-214):

Metoda úplné hry (základní, úplná komunikační aktivita)

- využívá všech způsobů vyjevování (pohyb a postoj těla, pozice v prostoru, vztahování se k objektům a osobám v tomto prostoru, dotyky, rozmanité zvuky, hlasová modulace slov, sama slova, věci jimiž se člověk obklopuje, jejich užití a organizace) a snaží se modelovat hrou nějakou skutečnost v poměru 1:1.

V projektu zařazené např. činnosti: pátrání po postavách v okolní přírodě, výprava Ve stopách Malého pána, setkání s Malým pánem a další.

Metody pantomimicko-pohybové (základní, částečná komunikační aktivita)

- vyžaduje od hráčů pohyb, a naopak nevyžaduje od hráčů zvuk a řeč. Patří sem nejen mimika a pantomima, ale také tzv. prostorová relace (pozice v prostoru, pozice těla k dalším objektům, apod.) a v neposlední řadě i tzv. nepohyb, tedy zastavení pohybu.

V projektu zařazené např. činnosti: ztvárnění postav pantomimou, ztvárnění situací z příběhu pantomimou a další.

Metody verbálně-zvukové (základní, částečná komunikační aktivita)

- založeny na užívání slov a zvuku, jehož tvoření je tu rozhodujícím a hlavním principem a úkolem, i když samozřejmě dochází spontánně i k projevu pohybem.

V projektu zařazené např. činnosti: společné čtení, vyprávění, předávaná řeč při rekapitulaci příběhu, vymýšlení krásných jmen a další.

Metody graficko-písenné (doplňují a podporují základní metody)

- založeny na tvoření písenných nebo kreslených, malovaných, rýsovaných atd. artefaktů.

V projektu zařazené např. činnosti: kresba či psaní přání na dobrou noc, kompletace knihy, kreslení vybavení domků a kompletace makovicového města, psaní pohlednice a další.

Metody materiálově-věcné (doplňují a podporují základní metody)

- založeny na tvoření trojrozměrných produktů.

V projektu zařazené např. činnosti: stavby z přírodnin, skládání papírové loďky, navlékání a vázání tkaniček a další.

4.2.2 HRA V ROLI

Hraní rolí je **základní metodický princip dramatické výchovy**, který je v jádru všech dílčích metod a technik dramatické výchovy.

"Hraní rolí je výchovná a vzdělávací metoda, která vede k plnění esteticko-výchovných, osobnostně a sociálně rozvojových a věcně vzdělávacích cílů na základě většinou spíše improvizovaného rozehrání a následné reflexe fiktivní situace (většinou dramatické) s výchovně hodnotným obsahem.

Tato situace se uskutečňuje prostřednictvím hry hráčů (aktérů, herců), zastupujících svým chováním a jednáním více či méně fiktivní objekty (zejména osoby, ale i jiné bytosti, jevy apod.), včetně možnosti hrát v různé míře autenticity sebe samého." (Valenta 2008, s. 53)

Hra v roli se člení dle hloubky proměny hráče v jinou skutečnost do tří rovin:

Rovina SIMULACE

Simulace je z hlediska dramatické výchovy **mezní typ rolové hry**, kdy hráči **hrají v podstatě sami sebe**, ale v okolnostech, které momentálně neexistují, tedy **ve fiktivních situacích**.

Funkce a cíle směřují vesměs k přímému nácviku určitých individuálních dovedností, k přímějšímu sebepoznání, k autentičtějšímu prožitku atd.

Rovina ALTERACE

Alterace je typ rolové hry, kdy hráči na sebe přejímají jinou roli ve smyslu "**já, když jako hráč hraji nějakou postavu**". Většinou jde v rámci převzatých rolí o zobrazení obecné charakteristiky postav nebo základních rysů typu, postoje, jednání, motivu takových postav.

Funkce a cíle tkví především v učení se změnou vlastní pozice, vlastního postoje, stavu, prožitku apod. ve stavu, postoje, myšlenky apod. jiného člověka.

Rovina CHARAKTERIZACE

Charakterizace je hlubší zpracování hry alteračního typu - snaží se ukázat nejen obecné rysy hraného jevu, ale též jeho individuální specifičnosti v konkrétním případě, **jde hlouběji do vnitřních motivací a postojevých nuancí postavy**, do hledání jejích psychických charakteristik a zkoumání a vytváření jejího vnitřního života. Celkově se tu může zvyšovat míra identifikace s postavou.

Funkce a cíle jsou prakticky totožné s cíly alterace, avšak hlubším ponorem do vnitřních motivací a postojevých nuancí postavy se stávají postoje, motivy, chování apod. postav plastičtější.

Při práci s příběhem *Velká cesta malého pána* se využívalo všech rovin hry v rolích, a to tak, jak do nich děti přirozeně vstupovaly. Některé děti se silně vžily nejen do příběhu, ale i role Malého pána, jiné děti připustily fiktivní situaci, ale vstupovaly do ní samy za sebe. V některých případech nebylo možné rozlišit, jak hluboko jsou do příběhu ponořeni a v jaké rovině hrají.

4.3 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA

Český koncept zážitkové pedagogiky **vychází z ojedinělých kořenů české výchovy v přírodě** a dále se vyvíjel specificky a samostatně, ve zvláštní době a za zvláštních okolností, a tím se liší od konceptů zahraničních.

*"Česká zážitková pedagogika zdůrazňuje především slova **prožitek, zážitek, zkušenost**; ty jsou vyvolávány v procesu **dramaturgie**, tedy v cíleně plánovaných*

a uváděných **situacích**, kde se nejčastěji jako prostředek používají různé podoby fenoménu **hry**. Celý proces je pak po celou dobu svého průběhu **evaluován** a zpracováván se snahou dosáhnout co největšího **rozvojového** potenciálu. Tímto přístupem je česká zážitková pedagogika jedinečná a originální. Navíc byla rozvinuta v jednorázových projektech se značnou **intenzitou** programu a **intervencí** do struktury osobnosti. Cílem tohoto pojetí byl vždy rozvoj jedince, rozvoj osobnosti v nejrůznějších dimenzích a aspektech. Více než na vědomosti a dovednosti se orientoval tento přístup směrem k rozvoji osobnosti.

V tomto směru působení se jedná o systémové pojetí pedagogiky, která se snaží působit na celého člověka, a to včetně jeho emocionální složky." (Hanuš, Chytilová 2009, s. 11-12)

Zážitková pedagogika využívá poznatků ověřených empirickým výzkumem, že si člověk po třech týdnech vybaví 70% toho, co slyšel a po třech měsících dokonce pouhých 10%, **zatímco toho, co slyšel, viděl a osobně zažil, si vybaví až 85%**, resp. 65%. (Jirásek 2001, s. 33)

4.3.1 KOŘENY ZÁŽITKOVÉ PEDAGOGIKY

Kořeny zážitkové pedagogiky nacházíme v dílech **J. A. Komenského**, známého jako "učitel národů", který prosazoval celostní rozvoj osobnosti, stejně jako současné holistické přístupy. Podle J. A. Komenského získává člověk nejdůležitější zkušenosti pomocí vlastních smyslů. Ve Velké didaktice (Komenský, 1954) uvádí důležitost získávání vlastní zkušenosti v procesu vzdělávání, spojení vzdělávání s pobytem v přírodě a vnímání vzdělávání jako přípravu pro život.

4.3.2 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA V RVP PV

Prožitkové a kooperativní učení hrou již bylo zmíněno výše (viz. kapitola 4.1.1) jako hlavní doporučená metoda práce s dětmi v MŠ.

Dále RVP PV uvádí přístup práce, které se svou charakteristikou velmi podobá charakteristice zážitkové pedagogiky:

V předškolním vzdělávání je třeba uplatňovat integrovaný přístup. Vzdělávání probíhá na základě **integrovaných bloků**, které nerozlišují „vzdělávací oblasti“ či „složky“, ale které nabízejí dítěti vzdělávací obsah v **přirozených souvislostech, vazbách a vztazích**. Obsah bloků vychází ze života dítěte, je

pro ně smysluplný, zajímavý a užitečný. Realizace takovýchto bloků poskytuje dítěti **širokou škálu různých aktivit a nabízí mu hlubší prožitek**. Dítě tak nezískává jen izolované poznatky či jednoduché dovednosti, získaná zkušenost je **komplexnější** a stává se pro dítě snáze uchopitelnou a prakticky využitelnou. Dítě získává skutečné činnostní výstupy – kompetence.

4.3.3 VYUŽITÍ DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Zážitková pedagogika často využívá metod dramatické výchovy, zejména hraní rolí, společně s dalšími metodami založených na jiných principech.

"Rozvíjíme-li cíleně něčí osobnostní kvality a sociální dovednosti, pak je efektivní, ba troufnu si říci, nezbytné, abychom uváděli takového klienta do učebních situací, kdy například bude muset jednat reálně. Bude tedy muset jednat, ale ne v rámci fikce (byť i fikce v úrovni simulace). Je tudíž v těchto systémech potřebné využívat techniky, kdy klient vstupuje do situace bez filtru fikce, do situace reálného úkolu a reálné komunikace. "Skrytí za rolí" může být samozřejmě výhodné, stejně tak ale může být obrannou vrstvou, která nás ochrání před tíží reálného jednání (neboť je hrou), a tudíž nás může i méně efektivně "trénovat". Ale nejde jen o sociální situace. Například i cesta k sebepoznání by ztrácela určité možnosti, kdybychom ji vedli jen metodami dramatické výchovy a nevyužili jiných typů sebereflexí (dotazníky, kresebné techniky, sebepoznání v reálných úkolových situacích atd.)." (Valenta 2008, s. 81)

Pro zpracování projektu *Velká cesta Malého pána* jsem zvolila přístup zážitkové pedagogiky, protože pojímá možnosti získávání vlastních zkušeností v hrách dítěte na poli reality i fikce.

5 ZÁŽITKOVÝ VÝUKOVÝ PROJEKT

Každý zážitkový výukový projekt má **jasně definováno několik fází přípravy a realizace**. I já jsem tuto strukturu při přípravě projektu o cestě Malého pána použila.

1) Cílování a tvorba základní myšlenky

Prvním a základním krokem je vytvoření ideje (myšlenky, vize), která specifikuje, jakou akci, jak a pro koho chceme udělat. Základní myšlenku může vytvořit jednotlivec nebo kolektiv.

2) Specifikace cílové skupiny

Definujeme, pro koho projekt tvoříme, jaké jsou charakteristické rysy cílové skupiny a jaké mají potřeby, postoje a zájmy.

3) Stanovení cílů

Stanovení cílů patří k základním úkonům v přípravné fázi a měl by se na něm podílet celý realizační tým. Vytyčené cíle udávají smysl projektu, jeho orientaci a působení na cílovou skupinu. Vytyčené cíle napomáhají při sestavování programu i při závěrečném hodnocení dopadu projektu.

4) Sestavení realizačního týmu a role v týmu

Doporučuje se obsadit celé spektrum týmových rolí, abychom měli plně funkční tým, programových rolí, abychom mohli zrealizovat všechny programy, které si vytkneme, a provozních rolí, abychom zajistili bezchybný provoz pro úspěšnou realizaci projektu.

5) Sestavení programu, dramaturgie akce

Na základě stanovených cílů můžeme vytvořit program projektu. Program sestavujeme z různých prvků, které řadíme dle dramaturgických pravidel a zásad scénářů programu na dny.

6) Zajištění ubytování , stravování

Při plánování pobytových projektů je zapotřebí zajistit objekt, který bude splňovat nejen naše požadavky na ubytování a stravování, ale také vyhovovat našim

představám o atmosféře - poloha a využití objektu dalšími osobami, vybavení objektu a skladba okolního prostředí.

7) Zajištění materiálu a dalších služeb

Kromě ubytování a stravování většinou potřebujeme zajistit ještě mnoho dalších materiálů a služeb, které vyplynuly z přípravy programu projektu.

8) Tvorba rozpočtu

Tvorba rozpočtu je základní prostředek, který umožňuje stanovit cenu akce pro účastníky - děti. Zahrnuje do něj jak nákladové i příjmové položky a výstupem je stanovení ceny za projekt. Při školní akci se doporučuje vzít v úvahu uplatňování nejrůznějších slev, grantů, sponzorů a dárců.

9) Propagace a komunikace s účastníky

I pravidelné školní projekty potřebují dobrou propagaci, minimálně informačního a motivačního charakteru. Komunikace s účastníky začíná tedy informováním o akci a přijetím jejich přihlášky. Dále jim potřebujeme před akcí sdělit mnoho důležitých informací (potvrdit přijetí přihlášky, co si mají vzít s sebou, apod.) a udržet jejich nadšení a zapojit o dílčích přípravných úkonů.

10) Práce týmu

Realizační tým se schází (dle velikosti a typu akce) v dostatečném předstihu před samotnou akcí a vyžadující intenzitě. Společně řeší cíle projektu a ztotožňují se s nimi, sestavují program, podílí se na zajištění potřebných složek, kontrolují naplňování jednotlivých úkonů.

V průběhu akce týmově řeší nejrůznější situace a koordinují práci týmu.

11) Zhodnocení projektu

Na závěr je třeba zhodnotit naplnění vytyčených cílů, průběh projektu, dosažené úspěchy, na věci, které se nepovedly a navrhnout, jak se jich v budoucnu vyvarovat. Tyto informace by měly přesáhnout realizační tým a měly by být publikovány pro použití širší veřejnosti.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 VYBRANÝ LITERÁRNÍ TEXT PRO DĚTI PŘEDŠKOLÍHO VĚKU

Dobrodružná kniha, *Velká cesta Malého pána*, kterou napsala Lenka Uhlířová a ilustroval a fotografoval Jiří Stach.

6.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Autorský příběh má řetězovou kompozici s prvky kouzelné pohádky. Skládá se z provázaných menších epizod, ve kterých figuruje Malý pán obvykle s jednou další postavou - kouzelnou bytostí, kterou je nejčastěji oživlá věc z přírodního prostředí. Autor také využívá archaismy i neologismy a zábavné prvky nonsensu.

Hlavní postavou je Malý pán, který žije v dutině malého vršku. Jednoho dne se probudí ze snu s pocitem, že mu opravdu něco schází, ale neví co, a tak se vydá na svou dobrodružnou cestu, aby našel odpověď na svou otázku.

Postupně se setkává s nejrůznějšími kouzelnými bytostmi. Velká cesta začíná u moudré Duté hlavy, která ho vlídně přijme, ale nedokáže pomoci, protože je vyprahlá a jediné co jí pomůže je jiskrná voda z kašny v Plujícím městě. A tak se Malý pán vydá do města, kde převypráví svou dosavadní cestu a přání Suchému dřevákovi (opakování), ale ani ten nemůže být nápomocen, protože město zalehla Velká tíseň a od té doby je kašna suchá. A tak se při setkání s každou další postavou potýká s další podmínkou, kterou musí vyřešit (jako O kohoutkovi a slepičce), aby ve své pouti uspěl. **Malý pán prokazuje na své pouti vytrvalost, výřečnost, odvalu, trpělivost, schopnost hledat řešení, spolupracovat, a mnoho dalších dílčích schopností a dovedností.**

V závěru našel Malý pán zubatý dům, který viděl i ve svém snu. Uvnitř ho již očekával kapitán Kořínek, který ho přivítal slovy "Buď zdrav, příteli, tak jsi konečně přišel. Celé dny tu jen sedím a čekám na přítele...". A tak **našel Malý pán klid v duši, našel přítele**, se kterým se každý den scházel a už jim nic nescházelo.

Knih je poutavá nejen pro svůj příběh, avšak i pro své zpracování. Text je obohacen o kresby a fotografie, které čtenáři umožňují hlubší ponor do autorova kouzelného světa jako je např. důmyslné makovicové město, bydlení Malého pána v dutině malého vršku nebo mravenčí překladiště.

6.2 ANALÝZA LITERÁRNÍHO TEXTU *VELKÁ CESTA MALÉHO PÁNA*

Literární text jsem analyzovala z deseti úhlů pohledu podle Machkové (viz. kapitola 2.2).

a) zda je zajímavá pro hráče

Charakteristika skupiny hráčů: Děti předškolního věku MŠ a děti 1. a 2. třídy ZŠ, kteří se většinou znají z MŠ a společných akcí Tyršovy MŠ a ZŠ v Plzni. Děti jsou zvyklé pracovat s nejrůznější literaturou a projevují zájem o větší literární celky a náročnější příběhy. V dnešní době se však objevuje stále větší propast mezi světem dětí a světem přírody. Často jsou jejich poznatky o přírodě jen kusé a převážně teoretické. To ale neznamená, že neprojevují zájem o poznávání přírody, jen v dnešní době nedostávají tolik příležitostí.

Vhodnost knihy pro danou skupinu: Svou strukturou kniha vyhovuje i nejmladším dětem ve skupině. Přírodní prostředí a kouzelné bytosti jsou pro děti velmi přitažlivé. Pointa v nalezení přítele nabízí dětem přínosné poselství.

b) jaké obsahuje téma

Hlavním tématem je vzájemná pomoc Malého pána s kouzelnými bytostmi, která dovede hlavního hrdinu zdárně do cíle jeho dobrodružné pouti. Malý pán se i přes všechna úskalí nevzdává svého vytyčeného cíle a vytrvale pokračuje kupředu. Ačkoli potřebuje bytostem pomoci kvůli svým potřebám, projevuje také soucit s jejich trápením a ochotu jim pomoci, nejen pro svůj prospěch. Cílem jeho cesty je nalezení přátelství s kapitánem Kořínkem a jeho život je od toho dne bohatší a má pocit, že mu již nic neschází.

Hlavní myšlenky jsou přenositelné do života dětí - vytrvalost, vzájemná pomoc, soucit, přátelství, ...

c) jakou má dílo kompozici

Literární dílo lze rozdělit do kratších epizod, ve kterých je vždy hlavní postava s jednou (výjimečně více) kouzelnými bytostmi. Epizody s otevřeným koncem umožňují dětem uvažovat a fantazírovat o dalším pokračování. Jednotlivé epizody

jsou řetězově provázány podmínkami, které posouvají hlavního hrdinu hlouběji do kouzelného světa.

Po dosažení středu labyrintu se postupně vrací zpět a všechna dílčí dobrodružství se uzavírají ve šťastné konce. Na závěr objevuje Malý pán přátelství s kapitánem Kořínkem a hrají hru Šachtle, která ale nepatří k obvykle známým hrám, a tím umožňuje další rozvíjení fantazie a tvořivosti dětí, stejně tak, jako uvažování o tom, jak ještě spolu trávili volný čas.

d) zda obsahuje základní dramatické prvky, dramatické situace

Jedná se o dobrodružný příběh plný dramatických prvků a situací, které ženou děj dopředu a umožňují dětem zprostředkovat aktivity z oblasti tvořivé dramatiky.

e) jaká je zápleтка, scénická akce, která posunuje děj, konflikt

Příběh obsahuje mnoho akcí, které hlavní hrdina prožívá a lze je využít pro práci s dětmi, např. hledání Duté hlavy, spolupráce při vymýšlení plodných otázek, hledání krásného jména pro uzdravení Muří nohy, orientace v přírodě a mapě, tvoření z přírodních i jiných materiálů, apod. Hlavní "návnadou" je nalezení spolu s Malým pánem toho, co mu schází.

f) jaké postavy jsou v příběhu obsaženy

Hlavní hrdina Malý pán - osamělý mužíček, hledá co mu schází, vytrvalý, soucitný, odvážný, komunikativní, přátelský.

Vedlejší postavy - 16 kouzelných bytostí - Dutá hlava, Rybabice, Suchý dřevák, Velká tíseň, Dřevokožec, Šišatec, Listonoš, Muří noha, knihovník Listovalov, mistr Drobný, písečný okurník Promodral, otazník Tosipiš, Mravenci, Bádavci, Fr. Datel, strom Odpovědník.

Významná vedlejší postava pro hlavního hrdinu - kapitán Kořínek, se kterým naváže trvalé přátelství.

Každá kouzelná bytost má jasný charakter, který souvisí s problémy, které Malý pán řeší. Některé postavy mají ryze přátelskou povahu, jiné nemají zrovna přátelské projevy, ale při hlubším zkoumání se ukazuje, že jen odráží své vnitřní trápení a v podstatě zlí nebývají.

Rozhodla jsem se nevynechat žádnou postavu z příběhu. Nabízí se však seznámit s prvními osmi bytostmi předtím, než děti vstoupí do příběhu, aby si vytvořily představu o postavách dříve, než s nimi začnou zažívat dílčí dobrodružství a lépe se v nich orientovaly.

g) jaké jsou akce postav v příběhu

dramatické činnosti: nabízí se pantomima jednotlivých kouzelných bytostí, hra v roli - hledání bytostí v přírodě, krmení Rybabice, obchodování s Fr. Datlem apod., rozvíjení představ o životě jednotlivých postav

nedramatické činnosti: vymyšlení otázek, kreslení makovicového města, skládání z papíru, vázání tkaniček, kompletování vlastní knihy typu leporelo, apod.

h) v jakém prostředí se příběh odehrává

Příběh se odehrává v rozmanité přírodě (v lese, na louce, u jezera), která je pro děti velmi přitažlivým prostředím, ale ne tolik známým, jelikož jim dnešní doba neposkytuje dostatek příležitostí. Dnes jsou děti především ve městech, parcích, dětských centrech, hřištích a zahradách. Reálné seznamování s přírodou usnadní hru v roli.

Z vlastní zkušenosti, kdy jsme fiktivně ztvárňovali s dětmi v MŠ les, jsem nabyla dojmu, že mají děti většinou jen teoretické a dílčí poznatky o základních ekosystémech jako je les či louka a velký zájem je prakticky poznávat. Po absolvování procházek do vzdálenějšího okolí MŠ - do lesa, k řece a loukám, bylo následně snadnější hrát si s dětmi ve školce "na jako" že jsme v lese apod. Jejich představy byly bohatší, a to nejen představy vizuální, ale i s využitím dalších smyslů (sluch, čich, hmat).

i) vypracování scénosledu

1. Malý pán ve svém domově (dutina malého vršku) má sen o tom, že vidí domek, nad kterým je nápis "Zde najdeš, co Ti schází.", ale než se dovnitř podívá, probudí se a zůstává mu pocit, že mu opravdu něco schází.
2. Malý pán se vypraví k lesu za moudrou Dutou hlavou pro odpověď na svou otázku, kde může najít zubatý domek ze snu. Ta je ale vyprahlá a nemůže mu dát odpověď bez jiskrné vody z kašny z Plujícího města.

3. Malý pán cestuje s Rybabicí přes jezero do Plujícího města.
4. Malý pán vede rozhovor se Suchým dřevákem u kašny v Plujícím městě, které zalehla Velká tíseň, a proto již voda z kašny nepříští. Jak pomoci by mohla vědět Muří noha, sestra Velké tísně. Suchý dřevák poskytne loďku.
5. Malý pán připlul na loďce k okraji lesa, kde se pase Dřevokožec. V lese se nejprve zalekne Šišatce, kterého ale zaplaší přátelský Listonoš a ukáže mu cestu k Muří noze.
6. Muří noha žije v hradě a nepřetržitě pláče pro svou ošklivost a na nic jiného nedokáže myslet, kdyby tak zkrásněla, snad by mu uměla poradit.
7. Malý pán hledá odpověď v bibliotéce u pana Listovalova. Ten by mu rád přečetl ze své moudré knihy, jak zkrásní to, co je ošklivé, ale těkavé písmo lze přečíst jen speciálními brýlemi, které se mu rozbily.
8. Malý pán navštěvuje v makovicovém městě pana Drobného, mistra, který by mohl brýle opravit. Drobný ale potřebuje šťávu z písečných okurek, aby tak mohl učinit.
9. Malý pán došel k okurkové pláni a žádá Promodrara o šťávu z písečných okurek. Ten je ochotný mu ji dát a vysvětluje, že tyto okurky rostou z plodných otázek a zda nějakou Malý pán má? Jeho otázky nejsou dostačující a tak se vypraví hledat otazník Tosipiše.
10. Tosipiš nabízí Malému pánovi výměnný obchod. Dá Malému pánovi plodné otázky, když mu za to dá odpovědi, které plodí strom Odpovědník, nacházející se ve skrytém bludišti. Poradí mu cestu a dá na cestu papír s otázkou "Kde se skrývá bludiště" a radou, aby si ji nechal cestou v překladišti přeložit.
11. Malý pán se v překladišti setkává s pracovitými a ochotnými mravenci, kteří mu větu obratem přeloží.
12. Malý pán nachází obludný kámen a podivné tvory Bádavce, kteří mají znát cestu ke skrytému bludišti. Jejich řeči nerozumí a tak jim předá přeloženou otázku. Po krátkém spánku mu Bádavci dávají mapu, ve které se ale moc nevyznal.
13. Malý pán se ocitá u jakýchsi aeroplánů a čeká, až přestanou létat, aby se jich zeptal na cestu. Čekání je dlouhé a tak tvrdě usne. Po probuzení ale stále tvorové létají a tak se vydá bez rady k dalšímu obydlí.
14. Zanedlouho se ocitá u města, které se rozkládá na duté lípě, ale z mnoha důvodů místo rychle opouští a pokouší se v mapě dovtípit, kam pokračovat.

15. Malý pán se zastavuje u půjčovny ptáků a domlouvá obchod s majitelem Fr. Datlem, ale nezdaří se, protože jsou všechny lety zrušeny pro nepřízeň počasí. Malý pán kupuje alespoň pohlednici, na které je znázorněna cesta ke skrytému bludišti.
16. Uprostřed bludiště nachází strom Odpovědník a sbírá popadané plody s odpověďmi do chlebníku, se kterými se vydává za Tosipišem.
17. Tosipiš s Malým pánem vyměňuje plody s odpověďmi za plodné otázky.
18. Malý pán dává otázky Promodralovi, který mu za to nalije plnou čturu okurkové šťávy.
19. Drobný mistr díky okurkové šťávě spravil ustalovací brýle.
20. Listovalov díky spraveným brýlím čte radu jak zkrásnět něco ošklivého.
21. Malý pán uděluje Muří noze nové krásné jméno Padalarosa. Ta se proměňuje v krásnou a radostně cestuje s Malým pánem za Velkou tísní.
22. Velká tíseň je rozveselená sestřinou radostí a společně zpívají veselé písně. Padalarosa uděluje sestře nové jméno Velká píseň a Plující město je tak opět záživé a kašna se zaplnila jiskrnou vodou, kterou si Malý pán nabral do čutory.
23. Malý pán přináší jiskrnou vodu Duté hlavě, které voda rozjasnila mysl a poradila, kde najde domek ze svého snu.
24. Malý pán nachází domek, dveře pootevřené a když nahlédne, slyší hlas kapitána Kořínka jak jej přátelsky vítá. Navazují přátelství, které si dodnes užívají.

j) jaký dialog, typ dialogu příběh obsahuje a vyžaduje

Dialogy jsou srozumitelné, některé jsou uzavřené, jiné dávají prostor pro vlastní uvažování a rozvíjení dialogů. Styl autorova textu může být zcela zachován, podpořen vysvětlováním neznámých pojmů.

6.3 DRAMATICKÉ STRUKTUROVÁNÍ

Jelikož má být struktura založena na zachování souvislého příběhu, patří k přípravě učitele následující fáze:

1) *zvážení, zda je text pro prezentaci třeba upravit*

- Text považuji za vhodné ponechat v původním znění.

2) zabývání se postavami (klíčovými i pomocnými), podle situace i místem, časem, prostředím, reáliemi s příběhem spojenými

- Některé postavy je výhodné uvést dříve, než bude dětem předložen samotný příběh. Usnadní to orientaci v příběhu.
- Prostředí příběhu se nabízí odrážet i v realitě, napomoci dětem získat přesnější představy o základních ekosystémech jako je les, louka, rybník apod.

3) zabývání se dějovými fakty a členěním příběhu na pracovní celky

Příběh rozčlenit do 5 etap.

- V první etapě (expozice) seznámit s důležitými vedlejšími postavami. Seznámit s hlavní postavou a jeho problémem. Vyvolat zájem jít ve stopách Malého pána.

- V druhé etapě (kolize) hledat pomoc v nejbližším okolí. Setkání s postavami, zápletkami, situace se komplikuje.

- V třetí etapě (krize - zápletka se vyhrcojuje) hledat skryté bludiště a strom uprostřed labyrintu. Cestou potkávat další bytosti a překonávat překážky.

- Ve čtvrté etapě (peripetie) dochází k obratu a postupně se řeší všechny dílčí problémy.

- V páté etapě (závěr) nalézá hlavní hrdina odpověď na svou otázku. Šťastný konec.

V závěru každé etapy je potřeba shrnout důležité informace a rozjímat nad možnostmi pokračování. Na začátku každé etapy je vhodné připomenout prožité dobrodružství a vytyčené cíle pro další putování.

4) naplánování postupu práce a volba metod

Volba metod práce a naplánování postupu práce následuje v samostatných kapitolách.

7 VYBRANÉ METODY A FORMY PRÁCE PŘI ZPRACOVÁNÍ LITERÁRNÍHO TEXTU V MŠ

Jako učitelka v mateřské škole při své práci respektuji samozřejmě RVP PV, který uvádí několik vhodných metod práce a mě nejbližší je **prožitkové a kooperativní učení hrou a situační učení**.

Jako další vhodné metody vnímám **metody tvořivé dramatiky**, které jsou svou povahou dětem velmi blízké. Zejména fiktivní hry (hra jako), které jsou základem tvořivé dramatiky, jsou častým spontánním projevem dětské činnosti.

Propojení pedagogických a dramatických metod vnímám jako komplexní vedení dítěte na jeho cestě za poznáním. **Tak jako prožitkové učení umožňuje dítěti získávat poznání z vlastních zkušeností v reálných situacích, tak dramatické hry umožňují dítěti získávat poznání z vlastních zkušeností ve fiktivních situacích.**

Proto pro zpracování literárního textu volím metody zážitkové pedagogiky, které jsou zastřešující pro vybrané pedagogické a dramatické metody práce a umožňují využití dalších dílčích metod. Kořeny zážitkového učení sahají až k učiteli národů, J. A. Komenskému, jehož myšlenky jsou mi velmi blízké a podstatně mě inspirovaly pro vlastní práci s dětmi.

Ztotožňuji se s hlavními **znaky prožitkové pedagogiky**, jako jsou:

- vlastní zkušenost
- experimentování
- hlubší prožitek, zážitek
- využití fenoménu hry
- rozvoj celé osobnosti
- emoční paměť
- poznávání přirozených souvislostí
- spolupráce
- pobyt v přírodě

Formu práce jsem volila dle charakteru jednotlivých činností ve vztahu ke stanoveným cílům od individuální, přes skupinovou po frontální. Některé činnosti umožňují dítěti vlastní volbu individuální nebo skupinové práce.

8 NÁVRH VÝUKOVĚHO PROJEKTU PROŽITKOVÉHO ZPRACOVÁNÍ LITERÁRNÍHO TEXTU V MŠ

Každý projekt má jasně definováno několik fází přípravy a realizace (viz. kapitola 5), kterými jsem se řídila i při vlastním projektu.

8.1 CÍLOVÁNÍ A TVORBA ZÁKLADNÍ MYŠLENKY

Základní myšlenkou projektu je předložit dětem literární text bohatý na postavy, zápletky a prostředí tak, aby jej dostatečně pochopily, orientovaly se v něm, zdokonalovaly a rozvíjely své čtenářské a sociální dovednosti.

Projekt je plánován na pobyt ve škole v přírodě pro děti předškolního věku MŠ a děti 1. a 2. třídy Tyršovy ZŠ v Černicích.

8.2 SPECIFIKACE CÍLOVÉ SKUPINY

Cílovou skupinou jsou děti Tyršovy základní a mateřské školy v Černicích, které se převážně znají z mateřské školy a společných akcí.

Počet dětí MŠ: 22 dětí, z toho 8 dívek a 14 chlapců ve věku 6-7 let.

Počet dětí 1. třídy ZŠ: 22 dětí, z toho 10 dívek a 12 chlapců ve věku 7-8 let.

Počet dětí 2. třídy ZŠ: 25 dětí, z toho 13 dívek a 12 chlapců ve věku 8-9 let.

V mateřské škole máme ve třídách děti ve věku od 3 do 7 let, proto se většinou děti z mateřské a základní školy již znají z dřívějších let a udržují dětská přátelství. Před vstupem předškoláků do první třídy se zdá být vhodné tyto vztahy osvěžit nebo vybudovat nové. Nejvhodnější způsob se nabízí ve společném pobytu na škole v přírodě, kde společně prožijí dobrodružství, které nese hlavní myšlenku právě přátelství.

Děti se pod naším vedením věnují mimo jiné rozvoji předčtenářské a čtenářské gramotnosti a projevují zájem o stále náročnější literární díla. Několikadenní pobyt umožňuje předložit obsáhlejší příběh a pobyt v přírodě nabízí získání reálných zkušeností z daného prostředí, které bývají v dnešní době převážně teoretické.

Dnešní doba se také vyznačuje zaměřeností na individuální výkon dětí, do popředí se dostává soupeřivost a touha po vítězství. My se snažíme vést děti k uvědomění

si vlastních kvalit bez potřeby soupeřit, ale využití ke společnému dosažení cíle (vítězství), kde je chyba součástí procesu učení a nikoli prohra.

8.3 STANOVENÍ CÍLŮ

Hlavní cíle jsou totožné s rámcovými cíly RVP PV, a to:

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Je velmi obtížné vypíchnout jen některé dílčí cíle, protože ve skutečnosti bych mohla uvést většinu dílčích cílů, které se nachází v pěti vzdělávacích oblastech RVP PV, jelikož je naší snahou působit na rozvoj celé osobnosti dítěte dle jeho individuálních zájmů a potřeb. Dále tedy uvádím takové dílčí cíle, které se přímo vážou ke konkrétní práci s literárním dílem, a to škola v přírodě s programem na motivy knihy Velká cesta Malého pána.

Z oblasti Dítě a jeho tělo:

- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti

Z oblasti Dítě a jeho psychika:

- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení
- rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat

Z oblasti Dítě a ten druhý:

- vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)

Z oblasti Dítě a společnost:

- vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách

Z oblasti Dítě a svět:

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu

8.4 SESTAVENÍ REALIZAČNÍHO TÝMU A ROLE V TÝMU

Pořádání ŠvP má na starosti především ředitelka MŠ a ZŠ ve spolupráci s celým kolektivem zaměstnanců a veřejností. Je tedy zajištěna role vedoucího pobytu, zdravotníka, ekonoma apod. a já v tomto projektu zastupuji roli vedoucí programové části. Celkem má tým, včetně mne, 8 osob na 69 dětí.

8.5 SESTAVENÍ PROGRAMU, DRAMATURGIE AKCE

Pobyt na škole v přírodě je plánován na pět dní, z čehož je první příjezdový (kolem poledne) a poslední odjezdový (po snídani). Můžeme tedy brát v úvahu program na 3,5 dne.

Při analýze konkrétního literárního díla jsem zpracovala scénosled, který byl důležitým podkladem pro vhodné členění příběhu na pracovní celky v rámci dramatického strukturování. Takto navržené členění do etap využiji k členění programu na dny.

1. den (příjezdový) - 1. etapa (expozice)
2. den - 2. etapa (kolize)
3. den - 3. etapa (zápletka se vyhrcojuje)
4. den - 4. + 5. etapa (peripetie a závěr)
5. den (odjezdový)- doznívání 5. etapy

Podrobný návrh programu následuje v samostatné deváté kapitole.

8.6 ZAJIŠTĚNÍ UBYTOVÁNÍ, STRAVOVÁNÍ; MATERIÁLU A DALŠÍCH SLUŽEB; TVORBA ROZPOČTU

Místo pobytu jsme kolektivně vybrali v přírodním prostředí. Budova se nachází poblíž Železné Rudy (vzdálené 2 km) a nemá žádné jiné objekty v těsné blízkosti. Okolí je rozmanité, nachází se zde louky, lesy, rybník, řeka, kopce i roviny. Budova je třípatrová s 3-5ti lůžkovými pokoji. Na každém patře bude jedna skupina dětí (dle tříd) a uspořádání na pokojích si děti domluví ještě před odjezdem dle vlastních potřeb a zájmů.

Zajištění stravování a tvorba rozpočtu je v režii jiných zaměstnanců školy a není podstatná pro účely této práce, proto se budu níže zabývat především seznamem materiálu, který vyplynul z příprav programu projektu.

Materiál, potřebný pro výrobu rekvizit k tematickému programu, je běžně dostupný spotřební materiál školy. Další potřebný materiál je běžným vybavením školy.

Odměny pro děti jsou nakoupeny z finančních prostředků, které byly na akci vyhrazeny.

Různorodým materiálem (spotřebním i věcným) přispěli někteří sponzoři školy.

8.7 PROPAGACE A KOMUNIKACE S ÚČASTNÍKY

Rodiče jsou informováni o akci již na začátku školního roku, v období cca měsíc před odjezdem se uskuteční aktivní schůzka, kde se sdělí potřebné organizační informace (potřebné dokumenty, vybavení dětí, komunikace s rodiči při pobytu, fotografování dětí a sdílení fotografií, aj.) a nastíní program projektu.

8.8 PRÁCE TÝMU

Všichni členové týmu společně komunikují prostřednictvím e-mailu a schází se obvykle ve dvou skupinách. Jedna skupina vytváří program na dopoledne dětí ze základní školy a druhá skupina pro předškolní děti.

Odpolední program, který je pro všechny společný, vytvářím já na základě komunikace s ostatními a některé dílčí práce předávám ostatním členům týmu, kteří je zpracovávají dle svých možností a schopností.

Před akcí mají všichni členové týmu příležitost se dostatečně seznámit s literární předlohou a programem.

V průběhu akce spolu komunikují osobně, nebo po telefonu a schází se večer na poradě, kde hodnotí odehrané a připravují nadcházející činnosti.

8.9 ZHODNOCENÍ PROJEKTU

Při realizaci je zapotřebí zapisovat poznámky, dokumentovat průběh a dosažené úspěchy či nezdary. Postřehy je nutno sbírat nejen vlastní, ale i od dětí a kolegyň.

Děti průběžně vytváří vlastní knihu o Velké cestě Malého pána, kterou si mohou po akci vystavit v prostorách třídy či školy. Kniha je typu leporelo - přehledná časová přímka.

Vlastnímu hodnocení realizovaného projektu se věnuje desátá kapitola.

9 NÁVRH A REALIZACE PROGRAMU PROJEKTU

Společný program, který mám v režii já, je vždy plánován na odpoledne (od oběda do večerky). Dopolední program v třídách základní školy mají v režii třídní učitelky. Já a dvě kolegyně máme v režii dopolední program předškoláků.

Níže tedy uvádím dopolední program pro předškoláky a odpolední program pro všechny účastníky ŠvP.

Projekt byl realizován ve dnech 9. - 13.5.2016 v objektu Engadin poblíž Železné Rudy (cca 2 km). Příjezd byl v pondělí po poledni a návrat v pátek po snídani.

Pobytu školy v přírodě se účastnilo 22 dětí předškolního věku z mateřské školy, 22 dětí prvního a 25 dětí druhého ročníku dětí základní školy v Černicích a 8 učitelek.

Po celý pobyt bylo zajištěno kvalitní stravování, pitný režim, vyhovující ubytování.

Dále se věnuji především programové části projektu. V jednotlivých dnech uvádím vybrané záznamy z pozorování, orientované na předškolní děti z MŠ: fotografie a vlastní poznámky.

9.1 Den první - SEZNAMOVÁNÍ

Seznamování probíhá hned v několika úrovních. Seznamování s:

- režimem dne, prostředím ubytovny, stravováním, apod.
- ostatními účastníky, jejich rolemi
- tématem programu, hlavní postavou a jejím problémem, dalšími postavami
- okolním přírodním terénem
- bezpečností

Dále budu uvádět zejména tematickou část programu (provozní část není pro účely této práce podstatná).

Aktivita: ÚVODNÍ SCÉNKA

Metoda práce: dramatické vystoupení

Forma práce: hromadná

Cíle aktivity: seznámit se s tématem programu, vzbudit zájem

Popis aktivity: Učitelky předávají dětem vyrobené velkoformátové (A1) knihy typu leporelo (jeden exemplář do každé třídy) s poutavým příběhem Malého pána, který je může inspirovat pro vlastní dobrodružnou cestu v přírodě. Děti ale zjistí, že kniha obsahuje pouze titulní stranu a první stranu příběhu (s. 9). Nastává prostor pro diskuzi, kam se obsah ztratil? A kdo je to Malý pán?

Učitelky sehrají scénku, ve které telefonují se šerifem, který sděluje upozornění, že se ve zdejší lokalitě vyskytují pozoruhodné bytosti, na které je vyhlášeno celostátní literární pátrání. Jelikož se po dlouhém pobytu ve městě ocitly v přírodě, rozutekly se po okolí a šerif nás žádá o spolupráci v pátrací akci. Pokud některou z hledaných bytostí najdeme, máme ji lapit zpět do literatury vyfotografováním. Nálezci náleží vypsaná odměna (žetony/ korálky, které si děti budou zavěšovat na řetízky).

Na každém patře se objeví vylepené plakáty "Hledá se..." (...Šišatec, Dutá hlava, Dřevokožec, Velká tíseň, Listonoš, Muří noha, Suchý dřevák, Rybabice) - obsahují fotografii bytosti, jméno, místo posledního výskytu a charakteristické znaky.

OBĚD, POLEDNÍ KLID, odpočinek, volný výběr klidových činností

Nabízená tematická činnost: nakreslit (popsat) štítek na dveře pokoje se jmény dětí, k dispozici kartony s obrázkem malého dutého vršku

Nabízené další činnosti: výtvarné činnosti, stavebnice, společenské hry, apod.

Aktivita: PÁTRÁNÍ

Metoda práce: hra v roli

Forma práce: rámcově hromadná, vnitřně skupinová či individuální

Cíle aktivity: orientovat se v okolí, bezpečně se pohybovat v terénu, rozvíjet tvořivost a představivost, posilovat spolupráci, paměť, komunikaci

Popis aktivity: Pátrací výprava po blízkém okolí - louka, rybník, les. Hledání přírodnin a útvarů, které se podobají popisům z plakátů "Hledá se...". Využívání vlastních poznámek, spolupráce, tvořivosti. Fotografování nalezených bytostí. Po nalezení všech sehraje učitelka scénku, ve které telefonuje se šerifem o úspěšné akci a dostává informaci, že šerif už si je toho vědom a donesl nám na ubytovnu zaslouženou odměnu. Návrat - dotazovat se dětí na cestu - orientace.

Aktivita: PRVNÍ SPOLEČNÉ ČTENÍ

Metoda práce: metoda DV, verbálně-zvuková - hlasité čtení

Forma práce: hromadná

Cíle aktivity: rozvoj receptivních i produktivních dovedností, kreativního myšlení

Popis aktivity: Po návratu z výpravy nás v budově kromě slíbené odměny od šerifa čeká také psaní od Malého pána - první stránky příběhu (s. 10-11). Čteme o tom, jaký se zdál Malému pánovi sen a nemůže se proto zbavit pocitu, že mu opravdu něco schází, ale neví co. Ta myšlenka mu ani nedá spát a tak se neklidně převaluje v posteli.

Přemýšlení nad tím, co asi mohlo být uvnitř zubatého domečku a co Malému pánovi schází? Sdílení myšlenek a nápadů.

Aktivita: NA DOBROU NOC

Metoda práce: doplňková metoda DV graficko-písemná - obrazy

Forma práce: individuální

Cíle aktivity: posilování fantazie a samostatného myšlení, sdělení nápadů kresbou nebo popisem, nacházení dalších řešení ve skupině

Popis aktivity: Sdílení nápadů, co mohlo Malému pánovi chybět. Vyjádření soucitu s Malým pánem, který kvůli tomu ani nemůže usnout. Posílání přání na dobrou noc - nakreslené nebo napsané nápady toho, co mu schází, vložení do obálky v knize, aby to již měl a mohl klidně spát.

9.2 REFLEXE prvního dne

Úvodní scénka děti zcela zaujala. Knihy si odnesly do svých pater a vytvářely cedulky na dveře - dokreslovaly vybavení dutého vršku a vpisovaly svá jména.

Po obědě si děti všimly plakátů "Hledá se...", které jsme v jejich nepřítomnosti vylepili na zdech v každém patře. Vyhledávaly všechny plakáty a bavily se mezi sebou o tom, kde který plakát našly a kdo na něm byl vyobrazen. Žádaly děti, které umí číst, aby jim přečetly, co se na plakátech píše. Zapisovaly si vlastní poznámky a kresby. Netrpělivě očekávaly start výpravy.

Při samotném pátrání projevovaly děti velkou fantazii a tvořivost. Určovaly směr výpravy podle přírodního prostředí, které se podobalo prostředím, které bylo na plakátech uvedeno jako místo posledního výskytu hledaných bytostí.

Vytvořený Šišatec

K identifikaci postav využívaly vlastních poznámek. Spontánně spolupracovaly - domlouvaly se, vyměňovaly nápady a názory, sdílely poznámky, myšlenky a nálezy. Některé nálezy doprovázely komentáři a gesty, kterými vyjadřovaly v čem vidí podobnost útvaru s hledanou postavou. Jiné postavy vytvořily z přírodního materiálu tak, aby byly podobné jejich popisu na plakátech.

Nalezená Zlostná tvář

Nalezený Dřevokožec

První společné čtení probíhalo v klubovně. Všechny děti pozorně naslouchaly a s chutí se zapojily do nabízené činnosti nakreslit nebo napsat Malému pánovi přání na dobrou noc. O svých nápadech a názorech mezi sebou diskutovaly. Děti se domnívaly, že Malému pánovi schází hračky, zubní pasta a kartáček, pestré jídlo, sladkosti, kamarádi, obrázky na zdi, lampička atd.

9.3 Den druhý, dopolední blok - V POHYBU

Aktivita: PANTOMIMA

Metoda práce: metoda DV, pantomimicko-pohybová - pantomimizace bytostí

Forma práce: vlastní volba individuálního nebo skupinového provedení

Cíle aktivity: rozvíjet koordinaci pohybu, vyzkoušet si pohyb hrané bytosti, upevňování poznatků o charakteru, vzhledu a jménech postav

Popis aktivity: Děti se dle svého zájmu stávají aktéry nebo diváky pantomimy. Aktéři odchází za dveře klubovny, kde si vyberou jednou z kouzelných bytostí příběhu (které znají z předchozího dne) a poté ji přichází zahrát před ostatní tak, aby ji uhodli. Vystřídají se všichni zájemci.

Aktivita: POHYBOVÉ A SPORTOVNÍ AKTIVITY

Metoda práce: prožitkové učení hrou, popř. situační učení

Forma práce: vlastní volba individuální nebo skupinové hry

Cíle aktivity: bezpečně se pohybovat v terénu, najít a dohodnout hráče pro hru, domlouvat pravidla hry a dodržovat je, hrát férově, mít radost ze hry a pohybu, seznamovat se s novými aktivitami, rozvíjet pohybové dovednosti

Popis aktivity: Aktivní pobyt s dětmi v přírodě. Společně vyhledat vhodný terén pro vybrané zájmové aktivity.

Poskytnout nejrůznější sportovní náčiní např. různé druhy míčů, badminton, frisbee, lano, kužely, poi, švihadla, ringo-kroužky, obruče.

Dle zájmu a potřeb dětí doporučit některé aktivity, napomáhat s domlouváním hráče pro hru a pravidel hry.

Aktivita: STAVBY Z PŘÍRODNIN

Metoda práce: doplňková metoda DV, materiálově-věcné - příbytek z přírodnin

Forma práce: vlastní volba individuální nebo skupinové práce

Cíle aktivity: posilovat schopnost vlastního rozhodování, rozvíjet jemnou i hrubou motoriku, rozvíjet fantazii a tvořivost, vytvářet objekty z přírodních materiálů, posilovat ohleduplné chování k ostatním i k přírodě

Popis aktivity: Stavba domečků, ve kterých by děti chtěly bydlet, kdyby se staly Malým pánem. Využití přírodních materiálů a přírodního prostředí k tvorbě.

OBĚD, POLEDNÍ KLID, odpočinek, volný výběr klidových činností

Nabízená tematická činnost: obrázky postav z plakátů "Hledá se..." vystříhnout a vlepít do knihy, nebo nakreslit, popsat, libovolné zpracování. Vlepení prvních stránek textu do knihy (získané v předchozím dni).

Nabízené další činnosti: výtvarné činnosti, stavebnice, společenské hry, apod.

9.4 Den druhý, odpolední blok - VE STOPÁCH MALÉHO PÁNA

Členěný příběh si vyžaduje na začátku nové etapy připomenout události z předešlého dne. Proto před samotnou výpravou volím vstupní aktivitu.

Aktivita: PREZENTACE KNIH, VYPRÁVĚNÍ

Metoda práce: kombinace metod DV - verbálně-zvukové a graficko-písemné

Forma práce: skupinová

Cíle aktivity: rozvoj řečových a jazykových dovedností, připomenutí postav z předchozího dne, vyvolat zaujetí pro výpravu Ve stopách Malého pána, posilovat přirozené poznávací city (zájem, zvědavost, radost z objevování), vážít si práce druhých, ptát se na slova, kterým nerozumí

Popis aktivity: Prezentování knih ve skupinách tříd. Vypráví ti, kteří chtějí, o tom, co si mysleli, že Malému pánovi schází, o postavách, které jsme hledali, aby mohl příběh pokračovat. Všimnou si (?), že v knize přibyly další řádky textu: *"Až ráno dostal nápad. "Půjdu za Dutou hlavou," povídá si. "Je moudrá, snad mi poradí." Do chlebníku uložil něco nudlí, čutoru s vodou a vyrazil na cestu."* (s. 11)

Vzbudit zájem pro výpravu Ve stopách Malého pána. Pokládat otázky, které vtáhnou dítě do příběhu, např.: "Jste také zvědaví, co Malému pánovi schází? Máš tušení, co to může být? Kde byste hledali radu vy, kdybyste měli pocit, že vám něco chybí? Co nám asi poradí Dutá hlava? Proč jen mi přijde tak divné, že se ta moudrá bytost jmenuje Dutá hlava? Co je ta čutora, kterou si vzal Malý pán s sebou na cestu? Také míváš nějaký sen, který se Ti stále vrací a jsi z něj neklidný? Máš chuť pomoci Malému pánovi najít, co mu schází?"

Aktivita: VÝPRAVA VE STOPÁCH MALÉHO PÁNA

Na výpravě Ve stopách Malého pána projdou děti stanovišti, které představují scény z příběhu. Setkávají se s bytostmi, které převážně znají z předchozího dne. Příběh se řetězí a situace hlavního hrdiny se komplikuje. Na stanovištích se nabízí nejrůznější úkoly, nemusí se účastnit a uspět každé dítě, úspěch je založen na hodnocení skupiny, nikoli jednotlivců. Vést k sebehodnocení, reflexi.

Krajina v realitě co nejuvěrněji kopíruje krajinu líčenou v příběhu.

Metoda práce: zejména prožitkové kooperativní učení, hra v roli (simulace či alterace, dle ponoření dětí do fiktivní situace či postavy), diskuze, vyprávění

Forma práce: heterogenní 8-9 členná skupina dětí (v každé skupině zastoupeny děti z každé třídy - předškoláků, prvního a druhého ročníku ZŠ)

Cíle výpravy:

- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti
- rozvoj paměti a pozornosti, chápání dějové posloupnosti
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících vyjádřit pocity, získané dojmy a prožitky
- posilování spolupráce a interpersonální komunikace
- rozvoj tvořivého myšlení, řešení problémů
- posilování prosociálního chování
- posilování zájmu o přírodu
- posilování zájmu o literaturu

Tyto cíle završují celou výpravu, další dílčí cíle jsou uvedeny u jednotlivých stanovišť.

1. stanoviště: U DUTÉ HLAVY

Cíle aktivity: vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, všímat si

Popis aktivity: Na zemi před budovou se nachází malé stopy určitým směrem, podle nichž započne výprava. Na křižovatce viditelně zavěšená část textu (s. 13) o tom, že Dutá hlava přijala Malého pána vlídně a tak jí vyložil své trápení. Kde je ale její odpověď? V dutině některé přírodniny uloženo pokračování textu (s. 13), kde se odhaluje, že Dutá hlava potřebuje napít jiskrné vody z kašny v Plujícím městě, aby se jí hlava opět zaplnila jiskrnými myšlenkami a mohla Malému pánovi pomoci. Text končí větou: "Malý pán se rozloučil s Dutou hlavou a pustil se za hejnem hus, aby ho dovedly k jezeru." Vysoko nad hlavami dětí jsou zavěšené papírové husy, které ukazují směr z křižovatky.

2. stanoviště: RYBABICE

Cíle aktivity: rozvíjet dovednosti v házení na cíl

Popis aktivity: Na další křižovatce je viditelně zavěšená část textu (s. 14) o tom, že Malému pánovi pomáhá přes jezero Rybabice, kterou krmí nudlemi. Nabízí se zde také úkol nakrmit Rybabici. Jako náhradu za nudle sbírají děti přírodní materiály, např. šišky a trefují se do rekvizity (namalované Rybabice na velkém kartonu s vyřezanou dírou jako otevřenou tlamou). Za splnění úkolu se objeví pokračování textu (s. 15-17), který končí větou: "Netrvalo dlouho a celý zmáčený vstoupil do Plujícího města." Vydat se k nejbližší vodní ploše (rybník).

3. stanoviště: SUCHÝ DŘEVÁK A VELKÁ TÍSEŇ

Cíle aktivity: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku

Popis aktivity: Poblíž vodní plochy viditelně zavěšena část textu (s. 17), ve které se dovídáme o tom, že kašna vyschla, protože město zalehla Velká tíseň a pomoci by mohla snad jen její sestra Muří noha, která žije za lesem stínů. Text končí větou: "Suchý dřevák mu pak ukázal severní břeh, kde se v dálce temněl Les stínů, a půjčil i loďku, na které tam bezpečně dopluje." Na tomto stanovišti je také nabídnuta činnost poskládat loďku z papíru a využít přiložené rozfázované fotonávody. Za splnění úkolu se objeví pokračování textu (s. 18-19), který končí tím, že Malý pán odvážně vstoupil do lesa. Následovat do lesa.

4. stanoviště: ŠIŠATEC A LISTONŮŠ

Cíle aktivity: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku

Popis aktivity: Na lesní cestě potkat Šišatce (postavený z šišek) s viditelně umístěnou částí textu (s. 20), ve které se píše o tom, že Šišatec nechtěl pustit Malého pána dál, a tomu se hrůzou rozvázaly tkaničky. Na tomto stanovišti si můžeme vyzkoušet vázání tkaniček. Tkaničky jsou zavěšené na větvích stromu a u kořenů se nachází kartonové boty s dírkami. Za splnění úkolu se objeví pokračování textu (s. 20-21), ve kterém se dovídáme o Muřím hradu na konci Lesa stínů, ve kterém Muří noha bydlí. Opodál nalezení malých botiček, které uvízly v blátě a ukazují tak směr další cesty. Pokračovat po lesní cestě v udaném směru.

5. stanoviště: MUŘÍ NOHA

Cíle aktivity: uvědomovat si normy společenského chování a posilovat umění bránit se nežádoucím projevům chování

Popis aktivity: Nalezení Muřího hradu, kde je viditelně umístěna část textu (s. 22-23), ve které se píše o tom, že Muří noha usedavě pláče a stále myslí jen na svou ošklivost a nemá v hlavě místo pro jiné myšlenky, snad kdyby zkrásněla, pak by mohla Malému pánovi poradit. Text končí větou: "Vylil si slzy z bot a hleděl opustit Les stínů dřív, než se vlády chopí Zlostná denní tvář." Pokračovat nejbližší cestou z lesa. Cestou vést rozhovor o Muří noze a jejím trápení. Zahájit rozhovor otázkami, např.: Jakou má asi povahu? Proč si to myslí? Proč je tedy nešťastná? A co by jí tedy mohlo pomoci? Zažili také někdy takový smutek? Co jim pomohlo, aby byli opět veselí?

6. stanoviště: KŘÍŽOVATKA U VÝVĚSNÍ TABULE

Cíle aktivity: orientovat se v prostoru i rovině

Popis aktivity: Na rozhraní lesa a louky viditelně zavěšená část textu (s. 24-25), kde se dovídáme, že všechna moudrost světa se nachází pod jednou střešou - bibliotékou, ke které je nakreslený plánec. Plánec odpovídá reáliím. Pokračovat podle plánu směrem k ubytovně. Cestou se ptát dětí co je to bibliotéka? Kdo je podepsaný pod pozvánkou? Jakou práci má knihovník? Kde pracuje? Je knihovna a bibliotéka jedno a totéž?

7. stanoviště: LISTOVALOV

Cíle aktivity: nacházet společné znaky, vzájemné souvislosti

Popis aktivity: Na vchodových dveřích do ubytovny viditelně zavěšená část textu (s. 26), ve které se dovídáme, že do bibliotéky je vstup povolen pouze v domácí obuvi, nebo ponožkách. Nachází se někde v ubytovně prostor, který má stejnou podmínku? Máme někde v ubytovně místo, kde ukládáme knihy? Dovtipit se a pokračovat do klubovny.

8. stanoviště: BIBLIOTÉKA

Cíle aktivity: uplatňovat svá individuální přání s ohledem na druhého, přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou

Popis aktivity: V klubovně u knih nalézt pokračování textu (s. 26-28), ve kterém se dovídáme, že má knihovník Listovalov knihu, která pojednává o proměnách ošklivého v krásné, ale je napsaná těžkým písmem, které lze přečíst pouze ustalovacími brýlemi, které se mu nedávno rozbily. Protože má ale otevřeno

denně, nemůže se vydat za kutily, kteří by mu mohli brýle opravit. Vypráví o důmyslném makovicovém městě, ve kterém národ kutilů žije. Dětem nabízíme činnost, aby dohromady vytvořily vlastní makovicové město (do knihy). Mohou nakreslit vybavení do předtištěné makovice (různé velikosti formátu od A5-A3), popř. doplnit popisky, vystříhnout a nalepit do knihy, zapracovat k ostatním (nakreslit, nalepit průchody, výtahy, apod.).

Aktivita: POHYBOVÉ A SPORTOVNÍ AKTIVITY/ RELAXACE

Metoda práce: prožitkové učení hrou, popř. situační učení

Forma práce: vlastní volba individuální nebo skupinové činnosti

Cíle aktivity: bezpečně se pohybovat v terénu, mít radost ze hry a pohybu, seznamovat se s novými aktivitami bez klasického sportovního náčiní, rozvíjet pohybové dovednosti

Popis aktivity: Aktivní/ pasivní pobyt s dětmi v přírodě. Nabídnout vhodné prostředí. Dle zájmu a potřeb dětí doporučit některé aktivity, napomáhat s domlouváním hráče pro hru a pravidel hry.

Aktivita: DRUHÉ SPOLEČNÉ ČTENÍ

Metoda práce: metoda DV, verbálně-zvuková - hlasité čtení, dispute

Forma práce: hromadná

Cíle aktivity: rozvoj receptivních i produktivních dovedností, kreativního myšlení

Popis aktivity: Nejprve děti vypráví vlastní zážitky z výpravy Po stopách Malého pána a ukazují vytvořená makovicová města. Objeví se pokračování textu (s. 30-31), ve kterém se dovídáme, že Malý pán požádal o pomoc Drobného, mistra, který ale nemůže spravit brýle bez šťávy z písečné okurky. Malý pán tedy navštívil okurkovou pláň, kde požádal okurníka Promodrala o šťávu a dozvídá se, že písečné okurky rostou z plodných otázek. Malý pán tedy přednesl několik otázek, které ho napadly cestou, a čekal, zda budou dostatečně plodné. Pokoušíme se zodpovědět otázky Malého pána a své odpovědi zdůvodnit (Proč ptáci odlétají na jih? Kde je vítr, když nefouká? Kdo mi stále rozvazuje tkaničky od bot? Kam se v noci schovávají stíny? Proč je letos tolik much? Kdo je Krumloch?) Dále se nabízí vymýšlet vlastní plodné otázky a umisťovat srolované lístečky do písku z okurkové pláně (krabice s pískem).

9.5 REFLEXE druhého dne

Pantomimická hra děti velmi bavila a v roli předvádějícího se vystřídali postupně všichni. Většina dětí ztvárnila bytost mimikou, gesty, pohybem a zvuky, někteří předváděli také prostředí, ve kterém se bytost obvykle vyskytuje.

Pohybové a sportovní aktivity se setkaly s velkým nadšením dětí, které si s chutí vyzkoušely nové aktivity, které omezený prostor školní zahrady neumožňuje.

Stavby z přírodnin v lese děti velmi bavily a bylo obtížné je přesvědčit, aby práci přerušily, protože je čas obědu.

Tato činnost měla přesah do činností v mateřské škole: Jelikož je od naší školy les poměrně vzdálený, docházíme do něj alespoň jednou týdně a pouze s předškoláky, kteří nemají obtíže s chůzí na delší vzdálenost. Tak přirozená a známá činnost naší generace, jako je stavění z přírodnin, se v dnešní době stává vzácností. Toto uvažování vyústilo k realizování nápadu přinést ve spolupráci s dětmi a rodiči na školní zahradu lesní materiál - pařezy, šišky, klacíky, kamínky, listy a další.

Kompletace knihy vyžadovala větší účast učitelky, která napomáhala dětem rozdělit práci na dílčí činnosti, protože každé dítě mělo zájem stříhat a lepit plakáty. Následně dala dětem prostor, aby každý popsal svou činnost a zhodnotila knihu jako společné dílo, do kterého každý kousek přispěl.

První výprava odstartovala po prezentaci knih jednotlivých tříd a povšimnutí textu, který v knihách přibyl. Děti se velmi těšily a nebylo zapotřebí další aktivizace učitelkou.

Při samotné výpravě děti prokazyvaly schopnost orientovat se v blízkém okolí ze zkušeností předchozího dne. Snadno mě dovedly k místu, kde byla Dutá hlava. Nebylo zapotřebí, abych dětem napovídala, kde hledat pokračování textu a jak najít ukazatele směru cesty (papírové husy ve výšce). Byly zaujaté příběhem a spontánně vše objevovaly. Zdatnější děti měly tendence plnit dílčí úkoly na stanovištích za méně zdatné děti. Zde jsem ovlivnila jejich přístup tím, že se pokračování textu neobjevilo dříve, než dostaly příležitost vyzkoušet si činnost všechny děti, které měly zájem. Při skládání papírové loďky jsem pomáhala dětem, které projevíly zájem tak, že jsem jim dávala dílčí slovní instrukce, nebo ukazovala postup a skládala souběžně s nimi.

U zdatnějších dětí se během výpravy měnil jejich přístup k méně zdatným dětem. Přestaly za ně plnit úkoly, netlačily na ně, aby byly rychlejší, vstupovaly do rolí průvodců a s úkoly jim pomáhaly. Zjišťovaly své silné a slabé stránky a mnohdy se ocitly v pozici jak více tak méně zdatného ve skupině, podle charakteru činnosti.

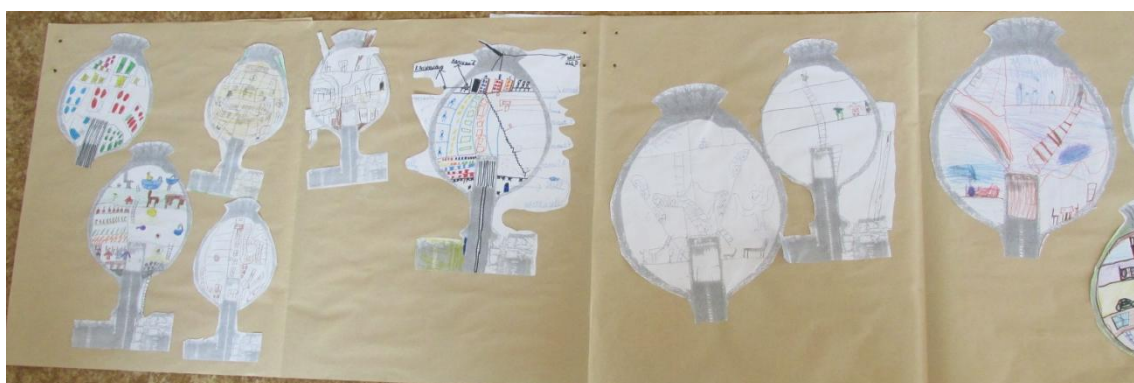
Přechody mezi stanovišti a zároveň pauzy v příběhu umožňovaly, abych zavedla debaty na určitá témata, která se vážou k příběhu. Ptala jsem se dětí, jestli také někdy prožívaly tak silný smutek jako Muří noha, že nedokázaly myslet na nic jiného. Co jim pomohlo, aby byly opět veselí a zda by měly nápad, jak pomoci Muří noze. Děti měly mnoho názorů a nápadů, ale nakonec jako jeden hlas tvrdily, že: "ona za to nemůže, že je ošklivá, ale je hodná. Já bych s ní kamarádil/a, protože je hodná. Taky bych si s ní hrál/a a ona by pak nebyla tak smutná." Děti vyjadřovaly lítost, soucit a chuť pomáhat.

Během celé výpravy pozorně naslouchaly čtení úryvků z knihy a prokazovaly orientaci v příběhu a postavách. Díky tomu se snadno dovtípily, kam pokračovat z jednotlivých stanovišť, protože okolní krajina věrně kopírovala prostředí popisované v příběhu. V závěru výpravy s chutí kreslili vybavení jednotlivých

makovicových domů a společně kompletovali makovicové město, přičemž si vyprávěly zážitky z výpravy.

Večer jsme se sešli všichni na společné čtení. Nejprve mají děti prostor sdílet své zážitky z výpravy a vzájemně si ukázat, jak vytvořily svá makovicová města.

Vybrané výpovědi dětí:

"Líbilo se mi ... ty boty Malého pána v blátě."

"Jak jsme dělali ... zavazovali ty boty a viděli ty malinký boty."

"Mě se tam líbila ta řeka."

"Mě se líbily ty malý botičky."

"Mě se líbilo, jak jsme si brali ty přívěsky z břízy a koukali jsme na bobra."

"Jak jsme zavazovali boty a jak jsme hledali ty ptáčky."

"Dneska se mi líbilo to, no, jak jsme zavazovali ty boty a skládali ty lodičky."

"Mě se líbila ta Rybabice a bylo mi líto Muří nohy."

"A mě zase zaujalo to, jak jsme prchali z toho lesa a dál už nevím."

"Mě se líbila ta výprava a ta bříza, jak se třpytila a rybník."

"Mě se líbil ten výhled na tom kopci. Mě bavilo to, jak jsme to, jak jsme lezli na ten kopec a jak jsme hledali tu stopovačku."

Následovalo čtení a po něm objevujeme krabici s pískem a tak se rozhodneme vymýšlet vlastní plodné otázky, ze kterých by mohly vyrůst písečné okurky a zapisujeme je na lístečky, které umisťujeme do písku.

Po večerce jsme slyšeli, že si mnoho dětí na pokojích vzájemně vypráví své zážitky z výpravy.

9.6 Den třetí, dopolední blok - ČEKÁNÍ

Aktivita: KOMPLETACE KNIHY

Metoda práce: kombinace metod DV - verbálně-zvukové a graficko-písemné

Forma práce: skupinová

Cíle aktivity: charakterizovat vlastnosti bytostí, vyjádřit své pocity, názory, myšlenky, prožitky

Popis aktivity: Vlepit do knihy texty z výpravy Ve stopách malého pána, dokončit tvorbu vlastního makovicového města, rekapitulace příběhu, zapsat další otázky, které nás napadly, a umístit do krabice s pískem.

Aktivita: POHYBOVÉ A SPORTOVNÍ AKTIVITY

Metoda práce: prožitkové učení hrou, popř. situační učení

Forma práce: vlastní volba individuální nebo skupinové hry

Cíle aktivity: bezpečně se pohybovat v terénu, najít a dohodnout hráče pro hru, domlouvat pravidla hry a dodržovat je, hrát férově, mít radost ze hry a pohybu, seznamovat se s novými aktivitami, rozvíjet pohybové dovednosti

Popis aktivity: Aktivní pobyt s dětmi v přírodě. Společně vyhledat vhodný terén pro vybrané zájmové aktivity. Poskytnout nejrůznější sportovní náčiní.

Dle zájmu a potřeb dětí doporučit některé aktivity, napomáhat s domlouváním hráče pro hru a pravidel hry.

Aktivita: REKVIZITY

Metoda práce: metoda DV, verbálně- zvuková, imaginativní hra

Forma práce: skupinová

Cíle aktivity: přemýšlet, vést jednoduché úvahy a také vyjádřit to, o čem přemýšlí a uvažuje

Popis aktivity: Dětem jsou předloženy nejrůznější rekvizity, které souvisí s příběhem (rozbité brýle, okurka, nádoba s pískem, loďka, lahev s vodou, makovice, apod.). Kdo chce, vybere si některý předmět a uvažuje nad ním a postavami, které s ním přišli do styku a domýšlí kontext. Může své úvahy vést ze svého pohledu, nebo z pohledu kouzelných bytostí.

OBĚD, POLEDNÍ KLID, odpočinek, volný výběr klidových činností

Nabízená tematická činnost: Na dveřích všech pokojů se objevil nápis: "ZDE NAJDEŠ, CO TI SCHÁZÍ". Děti mohou kreslit nebo sepisovat seznam všeho, co mají v pokojích a domnívají se, že to je ono, co Malému pánovi schází.

Nabízené další činnosti: výtvarné činnosti, stavebnice, společenské hry, apod.

9.7 Den třetí, odpolední blok - OTÁZKY A ODPOVĚDI

Členěný příběh si vyžaduje na začátku další etapy připomenout události z předešlých dní. Proto před samotnou výpravou volím vstupní aktivitu.

Aktivita: PREZENTACE KNIH, PŘEDÁVANÁ ŘEČ

Metoda práce: kombinace metod DV - verbálně-zvukové a graficko-písemné

Forma práce: skupinová

Cíle aktivity: rozvoj řečových a jazykových dovedností, připomenutí příběhu z předchozího dne, spolupracovat, vyvolat zaujetí pro výpravu Otázky a odpovědi, posilovat přirozené poznávací city (zájem, zvědavost, radost z objevování), vážit si práce druhých

Popis aktivity: Prezentování knih ve skupinách tříd. Děti se střídají ve vyprávění. Každý, kdo chce, řekne větu nebo ucelenou část příběhu a poté pokračuje ve vyprávění další na řadě. Napadne je (?) hledat v písku, do kterého sázeli své otázky a objeví další část textu (s. 31-32), ve kterém se Malý pán od Promodrala dovídá, že žádná jeho otázka nevyklíčila. Promodral ho utěšuje a dává radu, aby navštívil místo, kde bydlí otazník Tosipiš, který má otázek plný dům.

Vzbudit zájem pro výpravu Otázky a odpovědi. Pokládat otázky, které vtáhnou dítě do příběhu, např.: Znamená něco kresba pod textem? Viděli jsme někde v okolí takový domek? Jak asi vypadá takový Tosipiš? Co jsi našel ve svém pokoji, že by mohlo být to, co Malému pánovi schází? Máš chuť se vypravit za Tosipišem a pomoci Malému pánovi?

Aktivita: VÝPRAVA OTÁZKY A ODPOVĚDI

Na výpravě Otázky a odpovědi projdou děti stanovišti, které představují scény z příběhu. Setkávají se s novými bytostmi a překonávají mnohé nezdary a obtíže. Cesta začíná u Tosipiše a končí ve středu labyrintu u stromu Odpovědníku.

Na stanovištích se nabízí nejrůznější témata k diskuzím a vyjednávání.

Krajina v realitě co nejvěrněji kopíruje krajinu líčenou v příběhu.

Metoda práce: zejména prožitkové kooperativní učení, hra v roli, diskuze, vyjednávání

Forma práce: homogenní 22-25 členná skupina dětí (dle tříd - MŠ, 1. a 2. tř. ZŠ)

Cíle výpravy:

- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti
- rozvoj paměti a pozornosti
- posilování orientace v čase a prostoru
- posilování spolupráce a interpersonální komunikace
- posilování prosociálního chování
- řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“
- přijímat chybu jako součást procesu učení a poznávání
- posilování zájmu o přírodu
- posilování zájmu o literaturu

Tyto cíle završují celou výpravu, další dílčí cíle jsou uvedeny u jednotlivých stanovišť.

1. stanoviště: OTAZNÍK TOSIPIŠ

Cíle aktivity: záměrně pozorovat, všímat si

Popis aktivity: Podle kresby od Promodrala nalézt obydlí Tosipiše. Na chatě viditelně zavěšena část textu (s. 34-35), ve které se dovídáme, jak Tosipiš ukázal Malému pánovi plodnou otázku, která už klíčí v pařeništi, ale protože je velmi vzácná, odmítá jí jen tak dát a navrhuje výměnný obchod. Je ochoten ji vyměnit za plody, které rodí strom Odpovědník uprostřed skrytého bludiště. Cestu k bludišti znají Bádavci, kteří žijí nedaleko u obludného kamene. Mluví ale neznámou řečí a tak by si měl nejprve nechat přeložit otázku "Kde se skrývá bludiště?" v mravenčím překladišti, které má cestou. Text končí větou "Tosipiš mával šátkem, dokud mu Malý pán nezmizel z očí." Podél jedné pěšiny jsou zavěšené šátky - vydat se tím směrem.

2. stanoviště: MRAVENČÍ PŘEKLADIŠTĚ

Cíle aktivity: ovládat koordinaci ruky a oka, zacházet s přírodním materiálem, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka

Popis aktivity: Poblíž mraveniště (nebo hromady jehličí a listí) viditelně zavěšena část textu (s. 36-37), ve které se dovídáme, že mravenci ochotně Malému pánovi pomohli s překladem a za svou práci ani nic nechtěli. Na tomto se stanovišti je nabídnuta možnost poskládat větu nebo její část (Kde se skrývá bludiště?) z přírodního materiálu (klacky, šišky, kameny apod.). Pokračovat k obludnému kameni (směr značí ukazatel).

3. stanoviště: BÁDAVCI

Cíle aktivity: rozvoj vnímání, cítění a prožívání

Popis aktivity: U obludného kamene viditelně umístěná část textu (s. 39), ve které se dovídáme o tom, že Bádavci pochopili, oč je Malý pán žádá, a přikývli na souhlas, že mu pomohou. Zatímco pracovali, Malý pán se uložil k odpočinku a měl opět sen o zubatém domě. Po probuzení dostal od Bádavců mapu ke skrytému bludišti. S dětmi se věnujeme relaxační činnosti - odpočinku na louce a představě zubatého domku, a toho, co se v něm ukrývá. Aktivita je zaměřená především na vlastní prožitek a představy, nikoli na sdílení. Po relaxaci se objeví mapy (s. 40-41). Při jejich zkoumání si všimnou (?), že jedna z map má na druhé straně listu pokračování textu (s. 42), ve kterém se dovídáme, že Malý pán došel k obydlí, u kterého poletují roztodivné aeroplány a tak čekal, až přestanou létat, aby je požádal o radu. Pokračovat v cestě k obydlí.

4. stanoviště: ZAŠIFROVANÁ ZPRÁVA

Cíle aktivity: porovnávat, přiřazovat a uspořádávat slova podle určitého symbolu

Popis aktivity: Na plotu u aeroplánů viditelně zavěšený nápis v řeči Bádavců, které Malý pán nerozumí. Zde se nabízí možnost vyluštit nápis. V blízkém okolí jsou kartičky se slovy a symboly, které odpovídají symbolům písma Bádavců. Přiřazením a uspořádáním k nápisu získají překlad věty: "Nemá to cenu, ti létat nepřestanou." Objeví se pokračování textu (s. 43), ve kterém se dovídáme, že se Malý pán vydal k dalšímu obydlí. Ukazatel značí směr - vydat se tím směrem.

5. stanoviště: DUTÁ LÍPA

Cíle aktivity: chránit své bezpečí

Popis aktivity: Na velikém stromě viditelně zavěšená část textu (s. 44), ve které se dovídáme o tom, jak se Malý pán ocitl se u duté lípy, v jejíž koruně se rozkládá

město Sršníků. Malý pán usoudil (a uvádí i své důvody), že bude lepší, když se na cestu zeptá jinde a pokračoval v cestě. Nabízí se témata k rozhovoru o důvodech, které Malý pán měl. Jedná se o rozumné důvody, které pramení z ochrany svého bezpečí, nebo neopodstatněné důvody, které vypovídají o jeho strachu a zbabělosti? Jak se můžeme chránit my před cizími lidmi?

6. stanoviště: KUDY VEDE CESTA

Cíle aktivity: rozvíjet procesy vyjednávání, chápat slovní vtip a humor

Popis aktivity: Na některých stromech podél cesty jsou zavěšeny obrázky, které odpovídají obrázkům v mapě. Zdá se, že již dokážeme číst v mapě. Na každé křižovatce probíhá zkoumání obrázků na stromech v jednotlivých směrech a shoda s obrázkem v mapě určuje správný směr. Cestou jsou viditelně zavěšené části textu (s. 45), ve kterém se objevuje mimo jiné věta: "Bylo vedro, že i ptáci chodili pěšky." Pokusíme se vymyslet a sdílet další vtipy.

7. stanoviště: PŮJČOVNA PTÁKŮ

Cíle aktivity: rozlišovat barvy (odstíny barev), pohybovat se bezpečně v terénu

Popis aktivity: Na stromu viditelně umístěna část textu (s. 46), ve které se dovíme, že Malý pán přišel k půjčovně ptáků, kterou vlastní Fr. Datel. Jeden velký pták se pronajímá za 4 chrousty. Nabízí se činnost najít v lese dostatek chroustů pro celou skupinu (4ks/osobu v barvách skupiny). Chrousti jsou na kartičkách barevného papíru volně rozmístěných v lese. Po nasbírání dostatečného množství se objeví pokračování textu (s. 47-50), ve kterém se dovídáme, že jsou všechny lety zrušeny pro nepřízeň počasí a Malý pán zakoupil od Fr. Datla alespoň pohlednici s obrázkou skrytého bludiště a pokračoval v cestě. Získáváme obálku, ve které je pohlednice a další část textu (s. 50-51), kde se píše o trase vyznačené červenou barvou. Pokračujeme v cestě.

8. stanoviště: SKRYTÉ BLUDIŠTĚ

Cíle aktivity: procvičovat orientaci v rovině, koordinaci ruky a oka

Popis aktivity: Cestu značí červené fáborčky, které nás dovedou až ke skrytému bludišti, kde je viditelně zavěšená obálka s mnoha bludišti. Pokusíme se vyluštit všechna bludiště, která jsou vytištěná na papírech formátu A3.

Aktivita: POHYBOVÉ A SPORTOVNÍ AKTIVITY/ RELAXACE

Metoda práce: prožitkové učení hrou, popř. situační učení

Forma práce: vlastní volba individuální nebo skupinové činnosti

Cíle aktivity: bezpečně se pohybovat v terénu, rozvíjet pohybové a odpočinkové dovednosti, mít radost ze hry a pohybu

Popis aktivity: Aktivní/ pasivní pobyt s dětmi v přírodě. Nabídnout vhodné prostředí. Dle zájmu a potřeb dětí doporučit některé aktivity, napomáhat s domlouváním hráče pro hru a pravidel hry.

Aktivita: TŘETÍ SPOLEČNÉ ČTENÍ

Metoda práce: metoda DV, verbálně-zvuková - hlasité čtení

Forma práce: hromadná

Cíle aktivity: rozvoj receptivních i produktivních dovedností, kreativního myšlení

Popis aktivity: Nashromáždění všech vyluštěných bludišť od dětí. Poté se objeví další část textu (s. 53), ve které se dovídáme o tom, jak Malý pán našel uprostřed labyrintu strom Odpovědník a na zemi plody s odpověďmi, které sbíral, četl a usuzoval, zda jsou tvrzení pravdivá. Objeví se obálka plná lístečků s tvrzeními. Je nabídnuta možnost třídít tato tvrzení na pravdivá a nepravdivá a zdůvodnit svůj názor. Do knihy nakreslit strom Odpovědník a nalepit k němu tvrzení, která jsme uznali za pravdivá.

9.8 REFLEXE třetího dne

Na kompletaci knihy se podílely s chutí všechny děti. Vystříhovaly, lepily, kreslily a zdobily knihu dle svých představ.

Pohybovým a sportovním aktivitám se děti opět věnovaly s velkým potěšením. Hry Rekvizity se také účastnili všichni a rozvíjeli se bohaté diskuze na nejrůznější témata, např. jaké to asi je, být tak malý, že se celý dům vejde do makovice.

Většina dětí byla zaujata slogany "Zde najdeš, co Ti schází", které se objevily na dveřích jejich pokojů. Děti sepisovaly nápady, co by to tak mohlo být, co Malý pán hledá a oni to mají v pokoji.

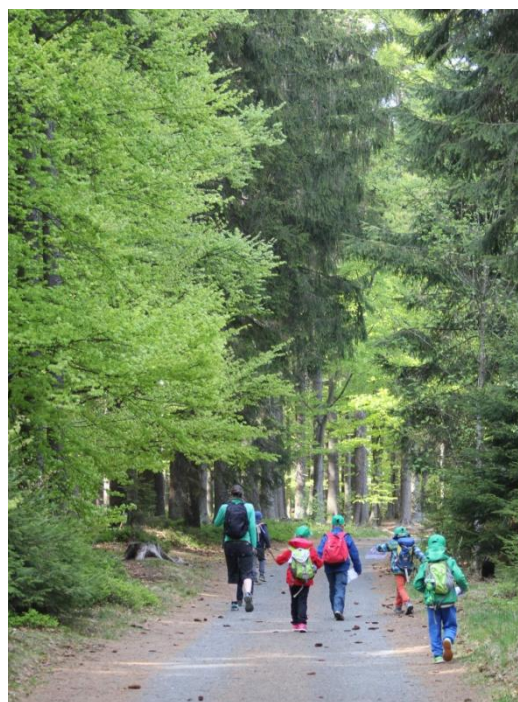
Prezentace knih jednotlivých tříd doprovázelo zdařilé vyprávění dosavadního příběhu dětmi tak, že si předávaly slovo. Příběh zatím končil tím, že Malý pán potřeboval dát Promodralovi plodné otázky. Děti také nějaké vymýšlely a tak mají prostor je sdílet s ostatními. V písku sice vyrostly nějaké okurky, ale byly tvrdé a také u nich bylo pokračování příběhu, ve kterém se dovídáme, že ani Malý pán se svými otázkami neuspěl a tak se vydal pro pomoc k otazníku Tosipišovi. Děti nepotřebovaly žádnou další výzvu, aby se vydaly na další výpravu.

Děti prokazují stále lepší orientaci v blízkém okolí. Z kresby od Promodrala snadno určují, kterým směrem se máme vydat k obydlí Tosipiše. Na jednotlivých stanovištích prokazují děti stále větší snahu spolupracovat. Pomocí vhodných otázek je navádím k rozdělení práce na dílčí úkoly, aby společně snáze dosáhli vytyčeného cíle, např. co vše je zapotřebí ke stavbě slov z přírodnin, kdo má tolik síly, aby nanosil všechen potřebný materiál, kdo zná písmena a umí je předkreslit na zem, koho by bavilo stavět písmena z přírodnin do předloh, apod.

Po celou výpravu jsou děti zaujaté příběhem a pozorně naslouchají vyprávění dalších epizod. Při přecházení mezi jednotlivými stanovišti vedeme rozhovory na nejrůznější témata vztahující se k příběhu. Procházíme různými terény a rozmanitým přírodním prostředím, které děti s chutí objevují a komentují.

Pomocí mapy a symbolů, které jsou v ní uvedené určují směr cesty bez obtíží. Nadšeně hledají na křižovatkách symbol, který odpovídá symbolu v mapě. Časem se rozdělují na tolik skupinek, kolik je na křižovatce cest a sdělují si nálezy, aby si usnadnili hledání správné cesty.

Úkoly na dalších stanovištích plníme společně a cesta rychle utíká. V závěru nacházíme kruhová bludiště vytištěná na papírech formátu A3. Děti s chutí hledají cestu do středu bludiště a vzájemně si pomáhají.

Při večerním společném čtení se dovídáme, že Malý pán také našel cestu bludištěm ke stromu Odpovědníku a tam nasbíral popadané plody a četl je. Uvažoval nad tím, zda jsou ta tvrzení skutečně pravdivá a musel uznat, že ano. Děti dostávají také různá tvrzení a určují, zda jsou pravdivá či nepravdivá a svou odpověď zdůvodňují. Pouze pravdivá tvrzení pak lepíme do knihy.

9.9 Den čtvrtý, dopolední blok - V PŘÍRODĚ

Aktivita: KOMPLETACE KNIHY A PSANÍ POHLEDNICE

Metoda práce: kombinace metod DV - verbálně-zvukové a graficko-písemné

Forma práce: skupinová

Cíle aktivity: spolupracovat s ostatními

Popis aktivity: Vlepit do knihy texty z výpravy Otázky a odpovědi, rekapitulace příběhu, dokreslování a dopisování poznámek dle svých potřeb. Využití pohlednice od Fr. Datla - společné psaní pozdravu ze ŠvP do školky, zakoupení a nalepení poštovní známky, zanesení do poštovní schránky.

Aktivita: LESNÍ HŘIŠTĚ

Metoda práce: prožitkové učení hrou, popř. situační učení

Forma práce: vlastní volba individuální nebo skupinové činnosti

Cíle aktivity: rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky

Popis aktivity: Využití cvičných prvků na lesním hřišti k pohybovým aktivitám. Názorně ukázat použití jednotlivých cvičných prvků a připomenout zásady bezpečnosti.

Aktivita: SITUACE

Metoda práce: hra v roli

Forma práce: skupinová

Cíle aktivity: rozvíjet koordinaci pohybu, vyzkoušet si pohyb hrané postavy

Popis aktivity: Vybrat si libovolnou situaci, která nastala na cestě Malého pána a z pozice hlavního hrdiny předvádět pohybem a zvuky co zažil, ostatní hádají.

OBĚD, POLEDNÍ KLID, odpočinek, volný výběr klidových činností

Nabízená tematická činnost: Kreslit vlastní ilustrace do knihy. Ztvárnit vlastní zážitky z výprav Ve stopách Malého pána a Otázky a odpovědi.

Nabízené další činnosti: výtvarné činnosti, stavebnice, společenské hry, apod.

9.10 Den čtvrtý, odpolední blok - CÍL NA DOHLED

Členěný příběh si vyžaduje na začátku poslední etapy připomenout události z předešlých dní. Proto před samotnou výpravou volím vstupní aktivitu.

Aktivita: PREZENTACE KNIH, REKAPITULACE

Metoda práce: kombinace metod DV - verbálně-zvukové a graficko-písemné

Forma práce: skupinová

Cíle aktivity: rozvoj řečových a jazykových dovedností, připomenutí příběhu z předchozích dní, vyvolat zaujetí pro výpravu Cíl na dohled, posilovat přirozené poznávací city (zájem, zvědavost, radost z objevování), vážit si práce druhých

Popis aktivity: Presentování knih ve skupinách tříd. Představit vlastní způsob zpracování, ilustrace, poznámky, strom Odpovědník. Všimnou si (?) nové části textu na kmeni stromu (s. 53) a dozvídají se, že Malý pán pokračuje v cestě a míří zpět k Tosipišovi.

Vzbudit zájem pro výpravu. Pokládat otázky, které vtáhnou dítě do příběhu, např.: Pamatuješ si, kde bydlí otazník Tosipiš? Co nám vlastně dá Tosipiš za plody s odpověďmi? Dá se mu věřit, že dodrží, co slíbil? Jakou myslíš, že má Tosipiš práci? A co dělá ve svém volném čase?

Aktivita: VÝPRAVA CÍL NA DOHLED

Na výpravě Cíl na dohled projdou děti stanovišti, které představují známé scény a potkávají známé bytosti z příběhu, které prochází kouzelnými proměnami. Dochází k obratu a Malý pán postupně řeší všechny dílčí problémy a směřuje k zodpovězení své otázky, kde najde to, co mu schází. Na některých stanovištích se nabízí úkoly, které je možné plnit převážně za pochodu.

Krajina v realitě co nejvěrněji kopíruje krajinu líčenou v příběhu.

Metoda práce: zejména prožitkové kooperativní učení, hra v roli, diskuze, vyjednávání

Forma práce: homogenní 22-25 členná skupina dětí (dle tříd - MŠ, 1. a 2. tř. ZŠ)

Cíle výpravy:

- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti
- rozvoj paměti a chápání časové posloupnosti
- posilování spolupráce a interpersonální komunikace
- vyjádřit samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění, úsudky

- vnímat, že je zajímavé dozvídat se nové věci, využívat zkušenosti k učení
- prožívat radost ze zvládnutého a poznaného
- posilování zájmu o přírodu
- posilování zájmu o knihy a příběhy

Tyto cíle završují celou výpravu, další případné dílčí cíle jsou uvedeny u jednotlivých stanovišť.

1. stanoviště: OTAZNÍK TOSIPIŠ

Popis aktivity: U obydlí, které známe z předešlého dne, je viditelně zavěšena část textu (s. 55, 1. odstavec). Dovíme se, že Malý pán odevzdal Tosipišovi plody ze stromu a navíc mu pověděl, kde najde skryté bludiště. Tosipiš se samým štěstím rozplakal a dal okamžitě Malému pánovi plodnou otázku ve zdobeném truhlíku a přidal několik povznášejících otázek, na nichž rychle doplachtil až k Velké okurkové pláni. Děti se dovtípí (?), že mají pokračovat k nedalekému pískovišti.

2. stanoviště: PÍSEČNÝ OKURNÍK PROMODRAL

Cíle aktivity: poznat a vymyslet jednoduchá synonyma

Popis aktivity: U pískoviště se nachází viditelně umístěná další část textu (s. 55, 2. odstavec), ve které se dovídáme o předání plodné otázky Promodralovi. Ten ohodnotil otázku "Proč?" jako nejpłodnější a vypěstoval z ní ne jednu, ale hned třicet sedm písečných okurek, až radostí zezelenal. Malý pán dostal plnou čturu okurkové šťávy a okurník ho vyprovodil k makovým lánům. Hledáme slova podobného významu jako je čtورا, nádoba na vodu. Na dohled jsou umístěné (nebo nakreslené) makovice, které značí další stanoviště.

3. stanoviště: DROBNÝ MISTR

Popis aktivity: U makovic se nachází další část textu (s. 55, 3. odstavec). Píše se v ní, že Drobný, mistr, použil šťávu k opravení brýlí. Malý pán poděkoval a chvátal za Listovalem. Z předchozího dne děti vědí, že je v bibliotéce - klubovně a pokračují v cestě.

4. stanoviště: LISTOVALOV

Cíle aktivity: vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity

Popis aktivity: V klubovně nachází další část textu (s. 55, 4. odstavec). Dozvědí se, že Listovalov díky ustalovacím brýlím přečetl odpověď na otázku Malého pána: "Ošklivost tkví ve jménu." Listovalov navíc Malému pánovi zapůjčil knížku s názvem *Jména pro každou příležitost*. Jelikož takovou knihu nikde nevidíme, zkusíme vymyslet sami dost krásných jmen.

5. stanoviště: MUŘÍ NOHA

Cíle aktivity: orientace ve známém prostředí

Popis aktivity: Vzpomínáme, kde jsme byli za Muří nohou. V Muřím hradu. Kde byl Muří hrad? V lese poblíž louky. Kudy jsme k hradu došli? Je to nejkratší cesta? Kterou cestou je vhodnější se vydat? Následně se vydat pozpátku směru trasy z výpravy Ve stopách Malého pána.

Po dosažení Muřího hradu získáme další část textu (s. 56-57). Píše se zde, že Malý pán při pohledu na krůpěj slzy na stéblech trávy dostal nápad na nové jméno. S Muří nohou se udála veliká proměna, a když Padalarosa spatřila svůj odraz v hladině jezera, samou radostí létala do výšky a pak objala Malého pána a společně zamířili k Plujícím městu. Také pokračovat v cestě.

6. stanoviště: VELKÁ TÍSEŇ

Cíle aktivity: posilovat radost ze zpěvu a zpěv z radosti

Popis aktivity: Poblíž rybníka se nachází viditelně umístěná část textu (s. 58), ve které se píše o tom, jak veselá Padalarosa rozveselila svou sestru Velkou tíseň a společně si radostně zpívaly. Padalarosa pak přejmenovala svou sestru na Velkou píseň. Po této proměně se naplnila kašna jiskrnou vodou, Malý pán si nabral plnou čturu a vyrazil na cestu. Cestu si také můžeme zpříjemnit zpěvem radostných písní.

7. stanoviště: DUTÁ HLAVA

Cíle aktivity: rozvoj řešení problémů, kooperativní dovednosti

Popis aktivity: U duté hlavy nachází děti část textu (s. 59, 1. odstavec) ve stejné dutině jako při první výpravě. Píše se v něm, jak Dutá hlava poděkovala Malému pánovi za jiskrnou vodu a řekla, že neví, co mu schází, ale už ví, kde to najde. Text končí větami: "Zubatý dům z tvého snu stojí nedaleko odsud. Táhle u té

bučiny začíná lesní pěšina, kterou se musíš dát. Za kopcem leží zvrásněná pláň a dál už uvidíš sám." Dohodneme se, jak v širokém okolí hledat Zubatý dům.

8. stanoviště: ZUBATÝ DŮM

Cíle aktivity: spoluvytváření pravidel hry

Popis aktivity: Děti najdou namísto Zubatého domu truhlu s obálkou, ve které je další část textu (s. 59 -61). Píše se v něm, že Malý pán našel Zubatý dům a uvnitř kapitána Kořínka, který jej přivítal vlídnými slovy a pozval ke hře Šachtle. Malý pán líčí, jaké měl pocity a nynější radost z toho, že našel kamaráda. A od těch dob nemá pocit, že mu něco schází.

V truhle se nachází zvětšená ilustrace herní desky na Šachtle (77ks) a další společenské hry. Každá třída dostane hru Věž Jenga. Každé dítě dostane balíček - pexeso, pastelky, omalovánky, lahev na pití, pochutiny.

Pokračovat do klubovny, kde můžeme zkusit vymyslet pravidla a zahrát si nejruznější varianty hry Šachtle, zahrát si hru Věž Jenga, pexeso a jiné.

Aktivita: POSLEDNÍ SPOLEČNÉ ČTENÍ A KOMPLETACE KNIHY

Metoda práce: metoda DV, verbálně-zvuková - předávaná řeč

Forma práce: hromadná

Cíle aktivity: rozvoj receptivních i produktivních dovedností, vnímat umělecké a kulturní podněty, hodnotit svoje zážitky

Popis aktivity: Každá třída si vylosuje název jedné výpravy. Podle toho jak los určí, rekapituluje třída příběh z výpravy Ve stopách Malého pána, Otázky a odpovědi a Cíl je na dohled. Děti dle vlastního výběru vypráví z pohledu vypravěče, nebo v roli Malého pána či jiných bytostí, nebo sehrají scénku.

Děti vyjadřují vlastní zážitky a pocity z jednotlivých stanovišť, výprav, celého programu.

Společně dotváří knihy, dolepují poslední stránky textu, dokreslují, popisují dle vlastních představ.

Aktivita: NA DOBROU NOC

Metoda práce: dramatické vystoupení

Forma práce: dvojice-trojice dle volby dětí

Cíle aktivity: vnímání zdvořilého chování

Popis aktivity: Když mají děti knihy dotvořené objeví se ručně psaný vzkaz od Malého pána velmi malým písmem: "Milé děti, pamatuji na to, jak jste mi posílaly krásná přání, když jsem nemohl spát, a trápil se tím, co mi schází. Někteří z vás mi přáli kamaráda a já jsem za kapitána Kořínka moc rád a už nemám pocit, že mi něco schází. Báł jsem se s vámi setkat, protože je vás tolik, ale když přijdete ve dvojicích, trojicích, rád na vás počkám v místech, kde jste našli truhlu a osobně vám poděkuji za vaši pomoc. S pozdravem, Malý pán."

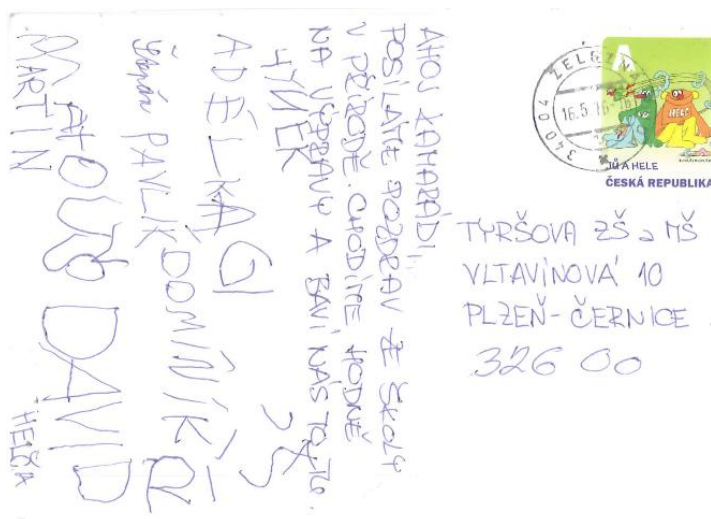
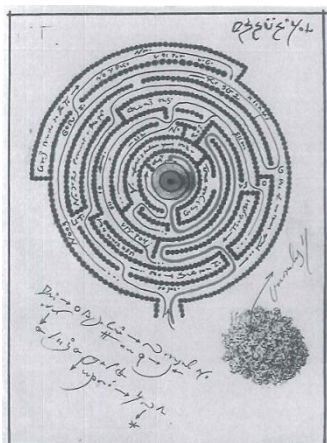
Děti odchází za šera, dle potřeby s baterkami, do míst nedaleko ubytovny, kde našli truhlu. Učitelky sehraji pomocí kostýmů a audiotechniky scénku: Mezi keřky se ukrývá Malý pán a vítá děti milým zvláštním hlasem: "Vítám vás milé děti. Jsem moc rád, že jsi přišel ..., ... a ... (konkrétní jména dětí) a moc vám děkuji za vaše přání, která jste mi posílaly. Já už jsem našel, co mi scházelo. Mám kamaráda kapitána Kořínka a jsem velice šťastný. Přeji vám, ať také najdete takového kamaráda, se kterým budete šťastní. Ještě jednou vám děkuji a dovolte mi vám na památku darovat tento list. Předá dětem pamětní listy.

Děti, které nejsou zrovna na cestě k Malému pánovi mohou hrát v klubovně hry, nebo jít odpočívat.

9.11 REFLEXE čtvrtého dne

Kompletace knihy již probíhala bez větší asistence učitelky. Děti se domlouvaly, rozdělily si dílčí úkoly a společně tak tvořily další stránky knihy.

Následovalo psaní pozdravu (pohlednice od Fr. Datla) ze školy v přírodě mladším dětem do školky. Děti společně daly dohromady celou adresu školky včetně poštovního směrovacího čísla. Podle jejich instrukcí jsem napsala adresu a vzkaz a děti se podepsaly.

Při výpravě v předchozím dni jsme objevili lesní hřiště, kde jsme dnes strávili dopoledne. Děti, které měly zájem, hrály pantomimickou hru. Předváděly nejrůznější situace, které na své cestě Malý pán zažil a ostatní hádaly.

Po obědě si děti vzájemně prohlédly své knihy a všimly si další části textu. Nebylo zapotřebí děti více motivovat k další výpravě, na kterou jsme všichni záhy vyrazili. Děti očekávaly, že nyní již dojde ke zvratu a Malý pán dosáhne cíle své cesty. Prokazovaly, že se orientují v příběhu a předvíдалy, co se odehraje na každém dalším stanovišti.

Vybrané výpovědi dětí:

"Tosipiš nám dá tu otázku ... plodnou. A pak jí dáme tomu ... Promodralovi, kterej vypěstuje tu okurku ... na ty brejle."

"Nejdřív dáme Tosipišovi ty plody z toho stromu z bludiště, a pak dostaneme plodnou otázku."

"Až dá Malý pán tu otázku Promodralovi, tak dostane šťávu z písečných okurek a může mu pan Drobný opravit brýle ... pro Listovala."

"Listovalov nám s těma brejlema přečte, jak pomoci Muří noze."

"Až bude Muří noha krásná, tak nám snad poradí co dělat s tou její sestrou, tou Velkou tísní."

"Pak bude zase téct voda z té fontány... a napije se Dutá hlava... a řekne kde je ten zubatý dům."

Děti se s jistotou orientovaly nejen v příběhu ale i v blízkém okolí. I když nám poslední den počasí příliš nepřálo, děti plnily úkoly na jednotlivých stanovištích s chutí, a při přechodech mezi stanovišti horlivě diskutovaly o tom, co bude následovat nyní a co později.

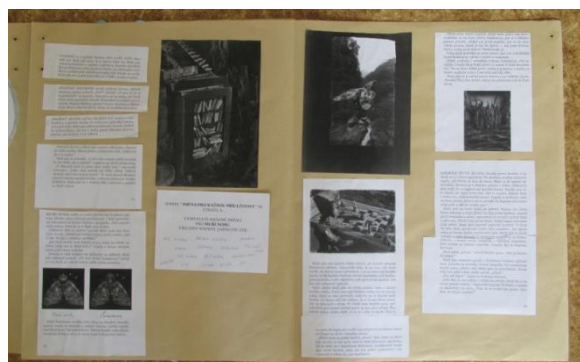
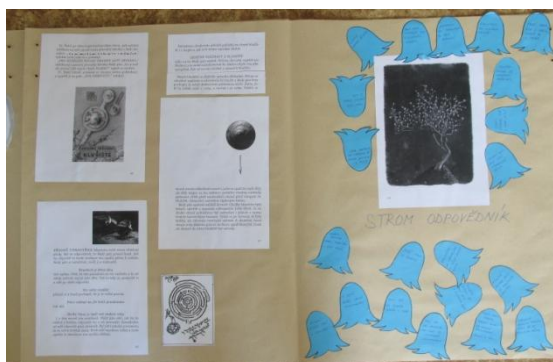

Při vymýšlení krásných jmen pro Muří nohu uváděly děti převážně jména svých maminek a oblíbených kamarádek.

Ke zpěvu děti vybraly píseň s doprovodným pohybem *Kdo jsi kamarád, tak pojd' si s námi hrát.*

Při hledání zubatého domu se děti rozdělily do menších skupinek. První děti, které objevily truhlu, ihned svolávaly ostatní a čekaly s otevřením, dokud nedorazili všichni. Nejprve jsme si přečetli šťastný konec příběhu a poté prohlíželi obsah truhly. Děti si rozdělily hry, které v truhle našly, a pak jsme se všichni přemístili do klubovny, kde si děti většinu her vyzkoušely. V těchto hrách pokračovaly i po večeři a dokončovaly kompletaci knihy.

Když měly knihy hotové a prezentovaly mezi sebou, našly vzkaz od Malého pána.

Děti si domluvily dvojice/ trojice, ve kterých se za šera vydaly pozdravit Malého pána. Ze setkání se vracely s širokým úsměvem a pamětním listem. Sdílely pocity, které měly z Malého pána a procházky za šera.

10 ZHODNOCENÍ PROJEKTU

Základní myšlenkou projektu bylo předložit dětem literární text bohatý na postavy, zápletky a prostředí tak, aby jej dostatečně pochopily, orientovaly se v něm, zdokonalovaly a rozvíjely své čtenářské a sociální dovednosti.

Jak vyplývá s reflexe jednotlivých dní, děti se v příběhu orientovaly bez potíží. Měly jasnou představu o postavách, jejich charakterech a posloupnosti situací, které Malý pán prožíval. Domnívám se, že k tomu přispěly právě vlastní prožitky dětí z jednotlivých výprav a aktivit. Často děti na příběh také odkazovaly prostřednictvím vzpomínek na vlastní prožitky. Např.: *"Tam jak jsme našli ty botičky v blátě, to se mu rozvázaly tkaničky, jak potkal Šišatce na cestě v lese, jak mu pomohl ten Listonoš, že mu ukázal cestu k Muřímu hradu."*

Během pobytu děti rozvíjely své fyzické i psychické schopnosti. První den měly obtíže vyjít kopec, stále se dožadovaly přestávek a "naříkaly", že to nikdy nevyjdou. V dalších dnech byl v popředí stále větší zájem o příběh a kopec děti vyběhly bez potíží. Zřejmě také proto, že již nabyly zkušenost, že jej zdolají a zdaleka není tak nepřekonatelný, jak se jim poprvé zdálo. Při výpravách poznávaly nejen blízké okolí, ve kterém se brzy s přehledem orientovaly, ale také své schopnosti, dovednosti a znalosti.

Citelný byl také rozvoj sociálních dovedností, především ve spolupráci, kde bylo nejprve zapotřebí asistence učitelky, která napomáhala usměrňovat jednání jednotlivců tak, aby se nad nikým nepovyšovali, ani před nikým neponižovali. Již po několika aktivitách pozvolna ustupovala učitelka do pozadí a nakonec byla pouhým pozorovatelem dětské spolupráce - jejich domlouvání, vyjednávání, diskuzí, dělby práce a sdílení.

Děti v průběhu dní vytvářely vlastní knihu typu leporelo, do které vkládaly části textů a původní i vlastní ilustrace. Děti tak rozvíjely další předčtenářské kompetence, např. že čteme zleva doprava, že názvy kapitol mají větší písmo, než ostatní text, že jména postav začínají velkým písmenem, že jsou stránky číslované, apod. Po návratu ze školy v přírodě jsme vystavili knihu v prostorách MŠ a děti tak mohly svou práci prezentovat rodičům a ostatním dětem.

Vzhledem k výše uvedenému shledávám, že projekt naplnil očekávané přínosy.

ZÁVĚR

„Posláním od začátku do konce budiž hledati a nalézati způsob, který by umožnil, aby učitelé méně učili, žáci se však více naučili, aby ve školách něměl místa křik, pocit ošklivosti, vědomí marné práce.“ Jan Ámos Komenský

V duchu výše uvedených slov jsem hledala způsoby (metody a formy) práce, jakými předškolní děti seznámí s beletristickým dílem *Velká cesta Malého pána*. Zvolila jsem postupy zážitkové pedagogiky, která umožňuje dětem získávat poznání vlastním prožitkem na poli reality (v souladu s RVP PV) i fikce (s využitím prvků tvořivé dramatiky).

Vytvořila jsem projekt, který jsem realizovala s dětmi z MŠ a ZŠ v Černicích při pobytu ve škole v přírodě. Při plánování programu mi s členěním příběhu na jednotlivé aktivity a dny pomohlo analyzování textu (zejm. vypracování scénosledu) a sledování klasické dramatické výstavby podle Freytaga. Při realizaci tematického programu jsem již nebyla středem dění já, ale ustoupila jsem do pozadí, jako průvodce dětí, které se staly hlavními aktéry akce. Děti zkoumaly okolní přírodu, poznávaly nejrůznější lidské vlastnosti i sami sebe, své schopnosti, dovednosti, vědomosti a měly příležitost je dále individuálně rozvíjet. Poznávaly příběh Malého pána, dožadovaly se opakovaného čtení a vytvořily vlastní knihu, kterou posléze prezentovaly v prostorách MŠ, čímž rozvíjely mimo jiné i svou čtenářskou gramotnost a sociální dovednosti (zejm. spolupráci).

Z výpovědí dětí bylo patrné, že od sebe většinou Malého pána neoddělovaly, ale ztotožňovaly se s ním a popisovaly příběh vystavěný na vlastních zážitcích. Kolegyně mi svěřily, že si knihu před programem přečetly několikrát, aby se zorientovaly v příběhu a postavách. Děti se většinou orientovaly snadno a rychle. Měla jsem příležitost být s dětmi i nadále v kontaktu a ověřit si, že si i po třech měsících pamatují v podstatě celý příběh. To potvrzuje předpoklad, že je prožitkové zpracování beletristické literatury přínosné.

Učitel a jeho přístup k programu zásadně ovlivňují průběh realizace. Osvědčilo se, když učitelky vstupovaly aktivně do role a uváděly děti do interakcí.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce pojednává o přínosech prožitkového zpracování beletristické literatury pro předškolní děti v konkrétní mateřské škole. Je rozdělená na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá úlohou literárního textu v MŠ obecně ve vztahu ke klíčovým kompetencím dle RVP PV. Dále možným metodám a formám práce s dětmi v MŠ. Orientuje se především na zážitkové vyučování a tvorbu výukového projektu. V praktické části je uveden charakter zvoleného literárního díla *Velká cesta Malého pána* (Uhlířová, Stach) a dílčí cíle pedagogického působení. Následuje návrh a realizace konkrétního zážitkového projektu, tematického programu a jeho reflexe. Z hodnocení vyplývá, že využívání metod prožitkové výuky při zpracování literárního díla v mateřské škole je velmi přínosné.

SUMMARY

This bachelor thesis is about the benefits of experience processing of fictional literature for preschool children in particular nursery school. Is divided into theoretical and practical. The theoretical part deals with the role of the literary text in the nursery school in General in relation to core competencies according to the RVP PV. Further possible methods and forms of work with children in nursery school. It is focused primarily on the experience of teaching and the creation of a educational project. In the practical part is given the character of the chosen literary work *The great way of the little gentleman* (Uhlířová, Stach) and intermediate objectives of educational action. The following is a proposal and realization of a specific project, thematic programme and its reflection. The evaluation has shown that the use of experiential teaching methods in the processing of a literary work in nursery school is very beneficial.

SEZNAM ZDROJŮ

BERÁNKOVÁ, Eva. *Tvořivá hra jako cesta k pochopení literárního díla*. Plzeň: Fraus, 2002. Moderní pedagogika v teorii a praxi. ISBN 80-7238-182-2.

FRANC, Daniel, Daniela SOBKOVÁ ZOUNKOVÁ a Andy MARTIN. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, 2007. Edice aktivit a her. ISBN 978-80-251-1701-9.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8.

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

JIRÁSEK, Ivo. *Prožitek a možné světy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0256-4.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Velká didaktika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1954. Knižnica pedagogických klasikov.

MACHKOVÁ, Eva. *Volba literární látky pro dramatickou výchovu, aneb, Hledání dramatičnosti*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, Katedra výchovné dramatiky, 2004. ISBN 80-7331-013-9.

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 11. upravené vyd. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2007. ISBN 978-80-901660-9-0.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 80-7315-078-6.

PELÁNEK, Radek. *Zážitkové výukové programy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-656-8.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-978-X.

STUHLÍKOVÁ, Iva. *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-553-9.

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

TOMKOVÁ, Anna, Jitka KAŠOVÁ a Markéta DVOŘÁKOVÁ. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

TOMKOVÁ, Anna, Radek MARUŠÁK a Jaroslav PROVAZNÍK. *Spolupráce dětí 1. a 2. stupně ZŠ při rozvoji čtenářské gramotnosti: manuál příkladů z praxe*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7290-582-9.

UHLÍŘOVÁ, Lenka. *Velká cesta Malého pána*. Druhé vydání. Ilustroval Jiří STACH. Praha: Meander, 2015. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-72-2.

ULRYCHOVÁ, Irina. *Drama a příběh*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Katedra výchovné dramatiky DAMU, 2007. ISBN 978-80-7331-096-7.

VALENTA, Josef. *Kapitoly z teorie výchovné dramatiky: hraní rolí ve výchově a vyučování : dramatická výchova a rozvoj sebevědomí*. Praha: ISV, 1995. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-06-4.

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1865-1.

VYBÍRAL, Michal. *Od zkušenosti k poznání, aneb, Projekty, dramatická výchova a konstruktivismus s dětmi ve věku 7-12 let: (praktické ukázky)*. Plzeň: Pedagogické centrum Plzeň, 1996.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4590-9.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. MŠMT, ©2018. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>